

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Πρακτικά ημερίδας που πραγματοποιήθηκε
στη Στοά του Βιβλίου τον Φεβρουάριο του 2003
στο πλαίσιο της έκθεσης πολιτικού βιβλίου
«Για Πολιτικούς & Πολίτες»

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Πρακτικά ημερίδας
που πραγματοποιήθηκε στη Στοά τού Βιβλίου
τον Φεβρουάριο τού 2003
στο πλαίσιο τής έκθεσης πολιτικού βιβλίου
«Για Πολιτικούς & Πολίτες»

ΑΘΗΝΑ 2003

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Δευτέρα 10 Φεβρουαρίου 2003
Εγκαίνια

Την έκθεση θα εγκαινιάσει
ο Απόστολος Κακλαμάνης,
Πρόεδρος τής Βουλής των Ελλήνων

Την έναρξη των εργασιών τού Συμποσίου θα κηρύξει
ο καθηγητής **Γεώργιος Μπαμπινιώτης,**
Πρόεδρος τής Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας,
Πρύτανης τού Πανεπιστημίου Αθηνών

Για τη σημασία τού γεγονότος θα μιλήσει
ο Γεώργιος-Αλέξανδρος Μαγκάκης,
Καθηγητής Πανεπιστημίου,
επιστημονικός σύμβουλος τής διοργάνωσης

Παρουσίαση τής Βιβλιοθήκης τού Ελευθερίου Βενιζέλου:
Χρυσούλα Καραπατάκη-Συντζανάκη,
Διευθύντρια τής Δημοτικής Βιβλιοθήκης Χανίων

Τετάρτη 12 Φεβρουαρίου 2003
Ημερίδα Α΄

Η προοπτική τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος

Χαιρετισμό θα απευθύνει
ο **Ευάγγελος Βενιζέλος**, Υπουργός Πολιτισμού

Συντονισμός:

Κώστας Μαυριάς, καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών,
Γενική εισήγηση:

Γιώργος Παπαδημητρίου, καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ομιλητές:

Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη, καθηγήτρια τού Πανεπιστημίου Αθηνών,
βουλευτής,

Δ΄ Αντιπρόεδρος τής Βουλής των Ελλήνων

Σπύρος Φλογαΐτης, καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών

Νίκος Σκανδάμης, καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών,
τέως Διευθυντής τής Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Παναγιώτης Ιωακειμίδης, καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών

Παρασκευή 14 Φεβρουαρίου 2003
Ημερίδα Β΄

**Αφιέρωμα στην πολιτική και πνευματική
προσωπικότητα
τού Ελευθερίου Βενιζέλου**

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Την έναρξη τής ημερίδας θα κηρύξει με εισαγωγική του ομιλία
ο **Κώστας Καραμανλής**,
Αρχηγός τής Αξιωματικής Αντιπολίτευσης & Πρόεδρος τής Ν.Δ.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Χαιρετισμό θα απευθύνει
ο Κυριάκος Βιρβιδάκης, Δήμαρχος Χανίων

Ομιλητές:

Νίκος Παπαδάκης, Διευθυντής τού Εθνικού Ιδρύματος
Ερευνών & Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»

Χρήστος Γιανναράς, καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πάντειο
Πανεπιστήμιο

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών,
συντονιστής τής ημερίδας

Γεώργιος Μπαμπινιώτης

Πρόεδρος τής Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας
& Πρύτανης τού Πανεπιστημίου Αθηνών

Η Στοά τού Βιβλίου πήρε την πρωτοβουλία να οργανώσει μία έκθεση με θέμα το πολιτικό βιβλίο εστιάζοντας το ενδιαφέρον σε δύο αντικείμενα:

Το ένα είναι το περίφημο θέμα τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Θα έχουμε την ευκαιρία απόψε να ακούσουμε τους πιο ειδικούς στο τεράστιο αυτό θέμα, το οποίο, αν δεν υπήρχε η συγκυρία τού πολέμου που επαπειλείται στο Ιράκ, ίσως θα ήταν ένα από τα κυριότερα θέματα, που θα ανεδείκνυε την ελληνική προεδρία, η οποία θα μπορούσε και να το προωθήσει.

Το δεύτερο είναι μία άλλη εκδήλωση που αφορά σε μία προσωπικότητα που από πολύ παλιά ανέδειξε την Ελλάδα στον ευρωπαϊκό χώρο, στη μεγαλύτερη ίσως πολιτική προσωπικότητα τού 20^{ού} αιώνα, στον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Έχουμε την ευκαιρία και τη χαρά να φιλοξενούμε ένα τμήμα τής βιβλιοθήκης τού Ελευθερίου Βενιζέλου στην έκθεση που έχουμε οργανώσει και την Παρασκευή 14 Φεβρουαρίου 2003 έχει προγραμματιστεί μία σειρά ομιλιών, που αναφέρονται στην πολιτική και στην προσωπικότητα τού Ελευθερίου Βενιζέλου.

Απόψε το θέμα μας είναι «Η προοπτική τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος». Εκλεκτοί συνάδελφοι έχουν τον λόγο και τη συζήτηση συντονίζει ο συνάδελφος τού Πανεπιστημίου Αθηνών, ο κ. Μαυριάς.

Χαιρετισμός τού καθηγητή Γεωργίου Μπαμπινιώτη στην ημερίδα για την Προοπτική τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2003, στο πλαίσιο τής έκθεσης πολιτικού βιβλίου «Για Πολιτικούς και Πολίτες».

Ευάγγελος Βενιζέλος Υπουργός Πολιτισμού

Θέλω να συγχαρώ, όχι από υποχρέωση, αλλά επειδή το νιώθω και το εννοώ, τη Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία, το συγκρότημα της Στοάς του Βιβλίου και προσωπικά τον Πρύτανη τον κ. Μπαμπινιώτη, για τις εξαιρετές αυτές πρωτοβουλίες.

Οι πρωτοβουλίες αυτές δεν είναι καινούργιες, συνεχίζονται πολλά χρόνια τώρα και χαίρομαι γιατί καλύπτουν και τον χειμώνα και το καλοκαίρι, και τον ωραίο αυτό χώρο αλλά και το εξίσου ωραίο, αν μη ωραιότερο, αίθριο. Και εκφράζω τη βαθύτατη ικανοποίησή μου γιατί εφέτος, η επιλογή περιλαμβάνει μία τιμή προς τον Ελευθέριο Βενιζέλο και μία υποκίνηση να συζητήσουμε το κρισιμότερο, ίσως, ζήτημα που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αλλά και η επιστήμη του συνταγματικού και του κοινοτικού δικαίου, που είναι η συζήτηση για το μελλοντικό ευρωπαϊκό σύνταγμα ή για τη συνταγματική συνθήκη ή για τη συνθήκη για το ευρωπαϊκό σύνταγμα, για να χρησιμοποιήσω ταυτόχρονα τους τρεις βασικούς όρους, που διεκδικούν να ισχύσουν τελικά.

Η συνεργασία μας με τη Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία είναι πάρα πολύ στενή και χαιρόμαστε κάθε φορά που μας δίδεται η ευκαιρία αυτό να το αποδεικνύουμε και να το επιδεικνύουμε. Και θεωρώ υποχρέωσή μου να αναφέρω ότι μια εξίσου στενή προγραμματική σχέση συνδέει το υπουργείο Πολιτισμού με το νέο αλλά πολύ δυναμικό ίδρυμα Ελευθερίου Βενιζέλου, το οποίο εδρεύει στα Χανιά και το οποίο αναπτύσσει μία εντυπωσιακή δραστηριότητα, για τη διατήρηση και την προβολή της μνήμης του Ελευθερίου Βενιζέλου και όλων των πραγμάτων, των δραστηριοτήτων, των θεσμών, των καταστάσεων, των κεκτημένων, που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Βέβαια, η θέση μου θα ήταν ίσως μεταξύ των ομιλητών

και έτσι δεν θέλω να κάνω κατάχρηση και μέσω τού χαιρετισμού να πω την άποψή μου για την ουσία τού θέματος, είναι όμως εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και προκλητική η παρατήρηση, που έκανε προηγουμένως ο κ. Πρύτανης, πως θα μπορούσε το ζήτημα τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος να κυριαρχεί την περίοδο αυτή, εάν δεν υπήρχε η συγκυρία τής κρίσης με το Ιράκ και ο επικείμενος πόλεμος στο Ιράκ.

Είχαμε την ευκαιρία να το συζητήσουμε λίγα λεπτά πριν το ζήτημα αυτό με τον κ. Μπαμπινιώτη, και του είπα ότι ίσως είναι και καλύτερα έτσι, ουδέν κακόν αμιγές καλού, διότι αντιλαμβανόμαστε την πραγματική κατάσταση και τα πραγματικά όρια τής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

* * *

Η συζήτηση για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, καθώς διασταυρώνεται με τις κρίσιμες αυτές συγκυρίες, που δεν είναι πρωτοφανείς, τις έχει ξαναυποστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναδεικνύει τα πολύ μεγάλα ελλείμματά της. Και το πρώτιστο έλλειμμά της δεν είναι το λεγόμενο «δημοκρατικό έλλειμμα», που αφορά στη θεσμική διάρθρωση τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά το γεωπολιτικό έλλειμμά της.

Το γεωπολιτικό έλλειμμα συνδέεται με ένα ιδεολογικό έλλειμμα και φυσικά, εν τέλει, με ένα έλλειμμα αναπτυξιακό, γιατί όλα αυτά είναι αλληλένδετα και η Ευρώπη καλείται να διαχειριστεί, μέσα στους σημερινούς μεταβιομηχανικούς όρους, τη συνύπαρξη όλων των συνιστωσών τού δικού της μοντέλου ανάπτυξης, που επιβίωσε και επιβλήθηκε καθ' όλη τη μακρά βιομηχανική περίοδο, γιατί ήταν ταυτόχρονα και πολιτικό – θεσμικό, με τη μορφή τού συνταγματικού κράτους, τού κράτους δικαίου, και κοινωνικό, με τη μορφή τού μοντέλου τού ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους. Φυσικά ήταν ταυτόχρονα και μοντέλο οικονομικό και πιο συγκεκριμένα βιομηχανικό. Όλα αυτά τώρα πρέπει να προσαρμοστούν.

Δεν είναι εύκολο αυτό να γίνει γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει ακόμη διαμορφώσει όχι τις θεσμικές, αλλά τις πολιτικές προϋποθέσεις για κάτι τέτοιο.

Πολλές φορές ζούμε με την εντύπωση ότι και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ισχύουν οι κλασικές πολιτικές διαιρέσεις, αυτές που μας κληροδότησε η γαλλική Επανάσταση. Θα ήταν, όμως, πραγματικά λάθος να αναλύσει κανείς τον συσχετισμό δυνάμεων στην Ε.Ε. με κριτήρια την κομματική ή, γενικότερα, την ιδεολογικοπολιτική ταυτότητα των εκάστοτε κυβερνήσεων. Νομίζω ότι έχει πολύ μεγάλη σημασία η διάκριση, όχι ανάμεσα σε αριστερές και δεξιές κυβερνήσεις, αλλά ανάμεσα σε δεξιά και αριστερά κράτη στην Ε.Ε. Και δεν είναι τυχαίο το γεγονός, πως τώρα βλέπουμε ανάγλυφα μπροστά μας την ομάδα των – χρησιμοποιώ καταχρηστικά τους όρους – «αριστερών» κρατών, αυτών που εκδηλώνουν ευαισθησίες ευρωπαϊκού χαρακτήρα, πολιτισμικές, αισθητικές, γεωπολιτικές, να συγκροτείται γύρω από τη Γαλλία και να έχει εκφραστή της πολιτικό για παράδειγμα τον Πρόεδρο Σιράκ. Και αυτά που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «δεξιά» κράτη, που έχουν έναν έκδηλο ατλαντικό προσανατολισμό, να έχουν ως βασικό τους πολιτικό εκφραστή τον κ. Μπλερ, τον πρωθυπουργό τής Μεγ. Βρετανίας.

Τα πράγματα, λοιπόν, είναι εξαιρετικά πολύπλοκα και η αναφορά μου αυτή είναι σχηματική, ακριβώς γιατί θέλω να τονίσω την ένταση του προβλήματος.

Η συζήτηση όμως παρόλα αυτά για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα συνεχίζεται απτόητη, γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μία πολύ μεγάλη εμπειρία στο να διαχειρίζεται θέματα, τα οποία αφορούν στην εσωτερική της οργάνωση και λειτουργία και θέματα που αφορούν σε αυτό, που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε διοίκηση τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ έχει πολύ μεγάλες δυσκολίες όταν καλείται να συζητήσει θέματα τής πολιτικής τής Ένωσης.

Αυτή η διάκριση ανάμεσα στην *administration d' état* και την *rounoir d' état*, μεταφερόμενη στο επίπεδο τής Ένωσης, είναι μια διάκριση που μας επιτρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα πώς εξελίσσεται το φαινόμενο αυτό.

Μπορεί να γίνουν άπειρες διαπραγματεύσεις προκειμένου να διαμορφωθεί μία κοινή θέση γύρω από μια Οδηγία που αφορά στον φόρο προστιθέμενης αξίας σε ορισμένα προϊόντα ή στην κίνηση κάποιων αγαθών, ενώ είναι πολύ δύσκολο, όχι απλά να

επέλθει συμφωνία αλλά και να διεξαχθεί η συζήτηση γύρω από θέματα μείζονος διεθνούς πολιτικής.

Άλλωστε, όλα τα μεγάλα θέματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή όλες οι μεγάλες τομές τού ιστορικού χρόνου σε σχέση με την πορεία τής Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, διέπονται κατά βάθος, όχι από μία κοινοτική λογική, με την έννοια τής εφαρμογής τής κοινοτικής μεθόδου, αλλά διέπονται από μία διακυβερνητική λογική, από μία διακρατική λογική. Είναι αποφάσεις οι οποίες λαμβάνονται στο επίπεδο είτε των διακυβερνητικών διασκέψεων είτε τού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, δηλαδή τού Συμβουλίου Κορυφής τής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τίθεται κατά βάθος ένα πολύ κρίσιμο ζήτημα πολιτικού πολιτισμού. Ο πολιτικός πολιτισμός τής Ένωσης συγκρούεται με τον πολιτικό πολιτισμό των κρατών-μελών. Η νοοτροπία, η ιδεολογία και η μεθοδολογία τού κυρίαρχου κράτους είναι πάρα πολύ έντονη. Και όσοι πιστεύουν ότι η συζήτηση για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σημαίνει κάποια υπέρβαση τού κρατικού φαινομένου ή κάποια υπέρβαση τής εποχής τού εθνικού κράτους, πιστεύω ότι κάνουν λάθος και προσεγγίζουν μάλλον επιπόλαια το ζήτημα αυτό.

Είναι πολύ δύσκολο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όχι να αποκτήσει κρατικότητα, δεν διεκδικεί κάτι τέτοιο, αλλά να αποκτήσει τα χαρακτηριστικά ενός μεγάλου πολιτικού οργανισμού, ιδιόρρυθμοι, ιδιόμορφοι, καινοφανούς, που διέπεται όμως από τις ευρωπαϊκές συνταγματικές παραδόσεις.

Είναι πολύ δύσκολη λοιπόν, αυτή η μετάβαση από τον πολιτισμό των συνθηκών στον πολιτισμό ενός συντάγματος.

Το γεγονός, τώρα, ότι η Ένωση νιώθει ώριμη και αναγκασμένη να συζητήσει για σύνταγμα και να υπαχθεί στους συμβολικούς, ερμηνευτικούς και μεθοδολογικούς καταναγκασμούς τού συντάγματος και άρα τού συνταγματικού δικαίου, είναι κάτι συγκλονιστικό και από μόνο του, χωρίς καμιά άλλη ουσιαστική μεταβολή, δεν θα αρκούσε μόνο αυτό για να αλλάξει ριζικά τους όρους τής συζήτησης και τους όρους λειτουργίας τής Ένωσης.

Κατ' αρχάς η συζήτηση για το σύνταγμα και η προσπάθεια όλα όσα συμβαίνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και όλα όσα

συγκροτούν το πρωτογενές δίκαιο τής Ένωσης να αποδοθούν με τη μορφή ενός ενιαίου, ολιγόλογου κατά τεκμήριο, πανηγυρικού και αυξημένης νομικής ισχύος, νομοθετικού κειμένου, αναδεικνύει όλα τα προβλήματα. Θέτει επί τάπητος όλα τα ελλείμματα, καθιστά πολύ πιο εμφανή όλα τα ερωτήματα στα οποία καλείται να απαντήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση και, νομίζω, ότι ανανεώνει όλη τη μεθοδολογία και όλη τη συζήτηση τού συνταγματικού δικαίου. Διότι αποδεικνύει η εξέλιξη αυτή ότι η βασική έννοια, με την οποία ο κλάδος μας ασχολείται τρεις αιώνες, περίπου, δηλαδή όσο υπάρχει συνταγματικό φαινόμενο, τον 18^ο, τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα, έχει μία εξαιρετική αντοχή. Μπορεί να υπάρξει και χωρίς το κράτος, όπως το γνωρίζουμε μέχρι τώρα, και χωρίς την κυριαρχία, όπως τη γνωρίζουμε μέχρι τώρα είτε υπό την εσωτερική είτε υπό την εξωτερική της εκδοχή.

Και αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό, γιατί δίνει νέες διαστάσεις και νέες προοπτικές. Από την άλλη μεριά όμως, δεν νοείται σύνταγμα χωρίς να ρυθμίζεται κάποιο πολίτευμα, δηλαδή κατά βάθος χωρίς να υπάρχει ένα πολιτικό σύστημα. Και το μεγάλο πρόβλημα τής Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ότι ενώ διέπεται από ένα διοικητικό σύστημα, ενώ έχει ένα σύστημα κατανομής αρμοδιοτήτων, ενώ έχει ένα σύστημα λήψης αποφάσεων, κατά κυριολεξία πολιτικό σύστημα δεν έχει. Και δεν έχει κατά κυριολεξία πολιτικό σύστημα, γιατί δεν υπάρχουν εμφανείς πανευρωπαϊκοί πολιτικοί συσχετισμοί.

Εκτός και αν εννοούμε ως τέτοιους τους συσχετισμούς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν είναι βασικός παράγων καμιάς θεμελιώδους εξέλιξης μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητος αλλά δεν παίζει τον βασικό ρόλο στις τομές, στην πορεία τής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Από την άλλη μεριά τώρα, και μ' αυτό τελειώνω, η συζήτηση για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα μας επιβάλλει να επαναξιολογήσουμε την εσωτερική συνταγματική οργάνωση των κρατών-μελών. Και να φύγουμε από στερεότυπα και παραδοχές, που τις θεωρούμε αυτονόητες. Γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένα πολύ δυναμικό

φαινόμενο, ένα πολύ ρεαλιστικό φαινόμενο. Και ναι μεν θέλει να υπαχθεί στην εννοιολογία και τη μεθοδολογία τού συνταγματικού φαινομένου, αλλά όχι άνευ όρων. Επιβάλλει τους δικούς της όρους. Άρα θίγει όλα τα στερεότυπα τού εθνικού συντάγματος.

Δεν γίνεται, για παράδειγμα, συζήτηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση γύρω από την ανάγκη ύπαρξης ενός αρχηγού τής Ένωσης, ενός μονοπροσώπου οργάνου, όπως είναι ο μονάρχης, ο βασιλεύς ή ο πρόεδρος τής δημοκρατίας στο εθνικό κράτος, που να είναι διεθνής παραστάτης τής χώρας και ρυθμιστής τού πολιτεύματος.

Άρα, φαντασθείτε ένα συνταγματικά οργανωμένο μόρφωμα, χωρίς αυτή τη θεμελιώδη έννοια προσωποποίησης τού κρατικού φαινομένου, που έχει βέβαια μοναρχική καταγωγή αλλά και δημοκρατική νομιμοποίηση στη συνέχεια. Η διάκριση των εξουσιών. Κανείς δεν συζητά στα σοβαρά, στο πλαίσιο τής συζήτησης για το ευρωπαϊκό σύνταγμα, για προσχώρηση τής Ένωσης στην κλασική τριμερή διάκριση των εξουσιών. Είναι τελείως διαφορετική η αντίληψη για την εσωτερική διάρθρωση των οργάνων και την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ τους.

Δικαστικός έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων, που είναι ένα φαινόμενο κυρίαρχο σε όλα σχεδόν τα κράτη με τη μία ή την άλλη μορφή: Με άλλους όρους, πολύ πιο περίπλοκους και πολύ πιο προσεκτικούς τίθεται το ζήτημα αυτό στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Δηλαδή, τα πολιτικά όργανα θα κρατήσουν τα μεγάλα πολιτικά θέματα, δεν θα τα εκχωρήσουν σε κάποιο οιονεί συνταγματικό δικαστήριο, αποδεχόμενα ότι μπορεί ένα δικαστικό όργανο να επωμίζεται σημαντικές πολιτικές αποφάσεις, όπως γίνεται με το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών ή με το Συνταγματικό Δικαστήριο τής Γερμανίας, για να πάρω δύο παραδείγματα.

Άρα, η επιρροή είναι και αντίστροφη και είναι καταλυτική πολλές φορές. Αντιλαμβάνεστε ότι όλα αυτά είναι πολύ γοητευτικά, πολύ προκλητικά, πολύ δελεαστικά και απέχουμε σε πολύ μεγάλο βαθμό, ως κοινωνία, από τη συζήτηση αυτή. Πρέπει να είμαστε πιο ενεργοί, πιο εμφανείς, πιο παρόντες, όχι μόνο σε επίπεδο επισήμου εκπροσωπήσεως – που είμαστε – αλλά και στο επίπεδο

τής επιστήμης – αρχίζουμε και είμαστε – και στο επίπεδο τής κοινωνίας των πολιτών.

Ως πρόεδρος τού Συμβουλίου Υπουργών Πολιτισμού και Αθλητισμού τής Ένωσης, αντιμετωπίζω την περίοδο αυτή και δύο πολύ πιο συγκεκριμένα προβλήματα, για τα οποία δεν θα σας μιλήσω, απλώς θα τα αναφέρω, για να τα σχολιάσουν οι ομιλητές στη συζήτηση: Το ένα θέμα είναι η διασφάλιση τής νομικής βάσης τής πολιτιστικής συνεργασίας και τής πολιτιστικής πολιτικής τής Ένωσης. Δηλαδή η μεταφορά τού άρθρου 151 τής Συνθήκης στο μελλοντικό Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, κάτι το οποίο δεν είναι καθόλου αυτονόητο, γιατί δυστυχώς ούτε ο «έξυπνος σκελετός» τού κυρίου Ντ' Εσταίν, ούτε οι προτάσεις οι ανεπίσημες ή ημειπίσημες τής Επιτροπής μάς καλύπτουν πλήρως από την άποψη αυτή. Μειώνουν τη θέση τού πολιτισμού μέσα στο μελλοντικό Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Και το άλλο είναι η διασφάλιση μιας νομικής βάσης για την αθλητική συνεργασία, κάτι που έχει τεράστιο οικονομικό και κοινωνικό ενδιαφέρον, κάτι που είναι ακόμη πιο δύσκολο, γιατί δεν υπάρχει ως τώρα ρητή νομική βάση στο ισχύον πρωτογενές Δίκαιο τής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με αυτές τις σκέψεις θέλω να επαναλάβω τα συγχαρητήριά μου και θα ακούσω όσο προλάβω με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον τους συναδέλφους μου. Ευχαριστώ πολύ.

Κώστας Μανριάς

Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Κύριε Υπουργέ, κύριε Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρε της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρίας, κύριοι Δικαστές, κυρίες και κύριοι,

Το έργο του σχεδιασμού ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος, δυσχερέστατο καθεαυτό, εφόσον πρέπει να συμβιβάσει τη δημοκρατική αρχή με την εθνική κυριαρχία, δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο το πλήθος των συνιστωσών που πρέπει να συγκερασθούν, προκειμένου να καταστεί λειτουργικό το σχήμα.

Ένα εγχείρημα, που φαντάζει ταγμένο στην υπηρετήση ενός δυσεπίτευκτου στόχου, που είναι στη σκέψη όλων όσοι ασχολούνται επαγγελματικά με το αντικείμενο – πολιτικών και νομικών – και που είναι πολύ λιγότερο στη σκέψη των λαών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι, ως συντακτικός νομοθέτης, θα πρέπει να έχουν κυρωτική αρμοδιότητα, αποδεχόμενοι ή απορρίπτοντες αλλότριο έργο, όπως επιτάσσει η φύση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, αν αυτή είναι η φύση και του νέου μορφώματος.

Μεταξύ του φλέγοντος ενδιαφέροντος των λίγων και της έλλειψης ενημέρωσης των πολλών, τη συγκρατημένη αισιοδοξία των πρώτων βημάτων διαδέχεται ήδη η συγκρατημένη απαισιοδοξία, μετά τη διαπίστωση του πρόσφατου ρήγματος στην προοπτική διαμόρφωσης ενιαίας ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής.

Οκτώ, ίσως εννέα, μέλη και προς ένταξη μέλη φαίνεται να επιλέγουν την πρόσδεση στο αυτοκινούμενο άρμα της υπερδύναμης, αντί της επώδυνης διαδικασίας του διαλόγου προς αναζήτηση ομοφωνίας. Έτσι, ο καταστατικός χάρτης της Ευρώπης φαίνεται να υπονομεύεται εν σχεδίο.

Το να υποβαθμίζει κανείς τη σημασία της επιστολής των οκτώ, όσον αφορά στην προοπτική μιας Ενωμένης Ευρώπης, χαρακτηρίζοντάς την παρελθόν, όπως ακούστηκε πρόσφατα, είναι

νομίζω εκδήλωση εθελούφλωσης. Το να εγκαταλείψει τον στόχο, είναι πιστεύω αφροσύνη.

Υπ' αυτή την έννοια, η σημερινή εκδήλωση έχει σημασία ακόμη μεγαλύτερη από όση θα είχε χωρίς τη σημειωθείσα ένταση.

Καλωσορίζοντας τους φίλους που έκαναν τον κόπο να είναι απόψε μαζί μας και ευχαριστώντας τη Στοά τού Βιβλίου για την ευκαιρία που έδωσε σε αυτό τον διάλογο, πριν καλέσω τον αγαπητό μου συνάδελφο Γιώργο Παπαδημητρίου να λάβει ως γενικός εισηγητής τον λόγο, θα παρακαλέσω τους ομιλητές να μην υπερβούν, κατά το δυνατόν, τα 15 λεπτά ο καθένας, ώστε να δοθεί χρόνος στον διάλογο.

Γιώργος Παπαδημητρίου

Καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών

Η θέσπιση τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος

I. Η δυναμική τής Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το θέμα είναι τόσο εκτενές και σύνθετο, ώστε να αναρωτιέται κανείς πώς θα μπορούσε να υποταχθεί σε μία λογική για να αναδειχθεί η πραγματική του ουσία και να δοθούν τα πρώτα ερεθίσματα για έναν γόνιμο προβληματισμό.

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες δομήθηκαν με νέα θεσμικά και πολιτικά υλικά σε σχέση τόσο με την πολιτεία όσο και με τη διεθνή κοινότητα. Συγκροτήθηκαν στη λογική μιας υπερεθνικής οργάνωσης, ενός μορφώματος που ήταν νέο στην ιστορία των θεσμών, πρόβαλε για πρώτη φορά στο προσκήνιο και λειτούργησε με την ίδρυσή τους. Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες δεν ήταν διεθνής οργανισμός και ασφαλώς δεν ήταν πολιτεία. Δομήθηκαν με υλικά περισσότερο οικεία στη διεθνή κοινότητα αλλά και νεωτερικά, αφού ανταποκρίνονταν στη λογική μιας υπερεθνικής οργάνωσης.

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση εξελίσσεται έτσι στο πλαίσιο μιας υπερεθνικής οργάνωσης, η οποία επιβάλλει τη λειτουργία της στην πράξη, γίνεται δε συγχρόνως συνείδηση στο ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα. Υπό αυτούς τους όρους, η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρεί σε βάθος, διευρύνεται κατά κύματα και ωριμάζει διαρκώς.

Η μεγάλη τομή στο εγχείρημα που εξετάζουμε έγινε ωστόσο με την υιοθέτηση και διείδυση συνταγματικών αρχών και θεσμών στην Ένωση. Αυτή η διεργασία χρονολογείται από τη Συνθήκη τού Μάαστριχτ, συναντάται δε έκτοτε σε όλες τις αναθεωρήσεις των Συνθηκών.

Τι συνέβη λοιπόν στη Συνθήκη τού Μάαστριχτ; Η Ένωση

αρχίζει να εγκαταλείπει τη δόμησή της αποκλειστικά με υλικά μιας υπερεθνικής οργάνωσης. Οικειώνεται ολοένα και περισσότερο αρχές και θεσμούς που προσιδιάζουν στην πολιτεία. Την εξέλιξη αυτή μπορεί να εξηγήσει κανείς με παραδείγματα, τα οποία μας είναι γνωστά.

Για πρώτη φορά συναντάται ρητά ως μνεία στις Συνθήκες η ανάγκη δημοκρατικής και δικαιοκρατικής οργάνωσης τής Ένωσης και προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Με άλλα λόγια, η δημοκρατική αρχή, η αρχή τού κράτους δικαίου και η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων γίνονται βασικές και θεμελιώδεις συνιστώσες τής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δεν θα ήθελα να σας κουράσω με άλλα παραδείγματα. Η ουσία είναι μία: από τη Συνθήκη τού Μάαστριχτ και μετά η Ευρωπαϊκή Ένωση σε κάθε νεώτερη Συνθήκη οικειοποιείται ολοένα και περισσότερα στοιχεία με μεγαλύτερη ποιοτική ένταση, ήδη γνωστά στα εθνικά κράτη.

Η διεργασία αυτή κορυφώνεται στη Συνθήκη τού Άμστερνταμ, όπου για πρώτη φορά Δημοκρατία, κράτος δικαίου και προστασία των δικαιωμάτων δεν αποτελούν απλώς ερείσματα τής κοινοτικής εξουσίας, αλλά αναγορεύονται σε θεμελιώδεις αρχές για την οργάνωση και τη λειτουργία της.

Η πορεία συνεχίσθηκε στη Συνθήκη τής Νίκαιας, τής οποίας κύρια επιδίωξη ήταν να εξορθολογισθεί και να αναβαθμισθεί λειτουργικά το θεσμικό οικοδόμημα τής Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σχεδιαζόμενη διεύρυνσή της με δεκατρία νέα κράτη-μέλη καθιστούσε επιτακτική την προσαρμογή της στα νέα δεδομένα.

Το επόμενο στάδιο στην προοπτική τής συνταγματοποίησης τής Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται ότι θα ολοκληρωθεί μετά την κατάθεση τού σχεδίου Συντάγματος από τη Συνέλευση που συγκλήθηκε για τον σκοπό αυτό, στην επόμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη τού 2004. Η Διακυβερνητική άλλωστε θα κρίνει την τύχη του.

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα σηματοδοτεί την ωρίμαση τής συνταγματοποίησης τής Ένωσης. Με την υιοθέτησή του οδηγούμαστε πλησίτοι στη θέσπιση ενός θεμελιώδους κειμένου, που μπορεί να μην έχει όπως σωστά είπε ο συνάδελφος Βενιζέλος

τα χαρακτηριστικά του Εθνικού Συντάγματος, υποδέχεται όμως πολλά από αυτά, θα διεκδικήσει δε στο μέλλον, σε μεγάλο βαθμό, την ποιότητα και τη βαθύτερη ουσία του.

Το αν πάντως θα ακολουθήσουμε στην επόμενη Διακυβερνητική την προδιαγεγραμμένη πορεία, είναι κάτι που μένει να δούμε. Θα εξηγήσω γιατί. Η πορεία δεν είναι στρωμένη με ρόδα, δεν είναι ευθύγραμμη. Γι' αυτό ακριβώς, η απόληξή της κάθε άλλο παρά βέβαιη μπορεί να θεωρηθεί.

Ωστόσο, είναι γεγονός ότι συζητούμε σήμερα χωρίς επιφυλάξεις για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, κάτι που ήταν τολμηρό μόλις πριν από έναν χρόνο, όταν μόνον οι θιασώτες του ευρωπαϊκού ομοσπονδισμού μιλούσαν γι' αυτό. Η στιγμή είναι πράγματι μεγάλη. Είναι κατά κυριολεξία ιστορική, γιατί σηματοδοτεί οριστικά το ποιοτικό άλμα τής πορείας, η οποία άρχισε να διαγράφεται με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, προς τη συνταγματοποίηση τής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

II. Οι λόγοι που επιβάλλουν τη συνταγματοποίηση τής Ένωσης

Αξίζει να δούμε, στη συνέχεια, ποιοι λόγοι ωθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Οι λόγοι ανάγονται ήδη στην πρώτη εποχή τής λειτουργίας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και αποτελούν σήμερα τα ιστορικά αίτια, που μας οδηγούν νομοτελειακά στη θέσπιση Συντάγματος.

Ο πρώτος είναι η εμβάθυνση. Οι Ευρωπαϊκές Κοινοότητες ιδρύθηκαν με απτή προοπτική τη διαρκή εμβάθυνσή τους. Πρώτα στο οικονομικό και, μετά το Μάαστριχτ, ολοένα και περισσότερο στο πολιτικό πεδίο. Αυτή η διαδικασία πέρασε διάφορες φάσεις, ουδέποτε όμως ανακόπηκε. Μπορεί βέβαια να μην εξελίχθηκε με τους ρυθμούς που επιθυμούν οι περισσότερο φιλοευρωπαϊστές, αλλά σε κάθε Συνθήκη επιτελούνταν νέα βήματα προόδου προς την προδιαγεγραμμένη πορεία εμβάθυνσης τής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όπως γνωρίζετε, η διεύρυνση τής Ευρωπαϊκής Ένωσης τις πρώτες δεκαετίες έγινε κατά μικρά κύματα. Μετά τις έξι ιδρυτικές

χώρες, εντάχθηκαν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία και η Δανία, κατόπιν η Ελλάδα, μετά οι Ιβηρικές χώρες και, τέλος, η Σουηδία, η Αυστρία και η Φινλανδία. Το μεγάλο κύμα τής διεύρυνσης, που λειτουργεί καταλυτικά στην προοπτική τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι η ένταξη προσεχώς δέκα νέων κρατών-μελών, ακολούθως δε η προγραμματισμένη ένταξη τής Ρουμανίας και τής Βουλγαρίας και, στο απώτερο μέλλον, τής Τουρκίας.

Είναι προφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση των Δεκαπέντε θα διαφέρει δραστικά από την Ένωση των Εικοσιπέντε, αργότερα των Εικοσιεπτά και στην απώτερη προοπτική των Εικοσιοκτώ. Η διεύρυνση λοιπόν θέτει έντονο πρόβλημα για την Ένωση ως προς τη συνεκτικότερη οργάνωση τής εξουσίας και την ανάγκη αποτελεσματικότερης άσκησης της.

Η εμβάθυνση θα συμπορεύεται ιστορικά με τη διεύρυνση. Και το αντίθετο, διεύρυνση χωρίς εμβάθυνση δεν θα είχε νόημα, όχι μόνο για τα σημερινά μέλη, αλλά και για όσα κράτη πρόκειται να συμμετάσχουν στο ιστορικό εγχείρημα τής ευρωπαϊκής ενοποίησης. Έτσι, η διεύρυνση δεν μπορεί και δεν πρέπει να επιφέρει ρωγμές στη συντελούμενη εμβάθυνση και καθυστέρηση στην ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Ο τρίτος βασικός λόγος που επιβάλλει τη θέσπιση Συντάγματος είναι η πορεία που εξακολουθούμε να διανύουμε με την αναβάθμιση τής Ευρωπαϊκής Ένωσης από οικονομική σε πολιτική ένωση. Πορεία που, παρά τις πολλές δυσχέρειές της -ιδίως στις περιοχές τής εξωτερικής πολιτικής και της άμυνας-, συνεχίζεται αδιάλειπτα. Η πολιτική ένωση δεν μπορεί να λειτουργήσει αν δεν επενδυθεί σε ένα συνεκτικό, αποτελεσματικό και λειτουργικό πολιτικό σύστημα. Αυτό είναι, εντέλει, το ζητούμενο. Όσο η Ευρωπαϊκή Ένωση οδεύει σταθερά προς την πολιτική ένωση, τόσο εντονότερα θα γίνεται ανάγλυφη η ανάγκη τής θέσπισης ενός Συντάγματος και, έπειτα, τής αναθεώρησής του κατά φάσεις.

Οι λόγοι που ανέφερα, και οι οποίοι ωθούν με μορφή ιστορικής αναγκαιότητας προς τη θέσπιση Συντάγματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενδέχεται να σχετικοποιούνται με συνέπεια την επιτάχυνση ή επιβράδυνση τής ευρωπαϊκής ενοποίησης. Έτσι

αποκαλύπτεται η σημασία τής πολιτικής συγκυρίας για το ζήτημα που εξετάζουμε.

Ως παράδειγμα θα μπορούσε να αναφέρει κανείς την κρίση στο Ιράκ. Δεν είμαι βέβαιος ποιες θα είναι οι συνέπειές της στη μεγάλη συζήτηση για το μέλλον τής Ευρώπης. Φοβούμαι ότι οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται στη στάση πολλών κρατών δεν θα αφήσει ανεπηρέαστη τη Συνέλευση. Η συγκυρία δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε ομαδοποιήσεις μεταξύ όχι μόνο των κρατών-μελών αλλά και των υποψηφίων χωρών. Ομαδοποιήσεις, που με τη σειρά τους αναμένεται να επηρεάσουν τις αποφάσεις τής Συνέλευσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μια εξαιρετικά κρίσιμη στιγμή για την αναζήτηση τού θεσμικού μέλλοντός της βρίσκεται αντιμέτωπη με μία μεγάλη δοκιμασία. Η συγκυρία έχει λοιπόν, ορισμένες φορές, καθοριστική σημασία στη διαδικασία τής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Θα μπορούσε να αναφέρει κανείς και άλλα παραδείγματα, τα οποία έδωσαν ώθηση στην εξέλιξη τής ευρωπαϊκής ενοποίησης. Θα ανέφερα την ευνοϊκή συγκυρία τής Διακυβερνητικής Διάσκεψης τού Άμστερνταμ, όπου η κυριαρχία σοσιαλιστικών κυβερνήσεων στην Ευρώπη ενίσχυσε το κοινωνικό στίγμα στο σώμα των Συνθηκών.

Θα ήθελα, τέλος, να αναφέρω το παράδειγμα τού δημοψηφίσματος στην Ιρλανδία. Εάν το αποτέλεσμα του ήταν αρνητικό, θα προκαλούνταν πολιτική και θεσμική εμπλοκή. Βέβαια η εμπλοκή θα αντιμετωπιζόταν με κάποιο τρόπο, γιατί δεν υπάρχει πρόβλημα στην Ένωση που δεν λύνεται. Κάθε πρόβλημα ενδέχεται όμως να προκαλεί καθυστερήσεις και εμπλοκές, που επιβραδύνουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Ο σημαντικότερος και μη ομολογούμενος παράγοντας που επιταχύνει τη σχετική διαδικασία είναι η πολυσυζητημένη παγκοσμιοποίηση. Θα αφιερώσω λίγα λόγια μόνο και σε αυτήν. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί πια να πορεύεται, εάν επιθυμεί να έχει τη θέση που της αρμόζει στη διεθνή κοινωνία, με τους ρυθμούς τής δεκαετίας τού '80 και τού '90, πολύ δε περισσότερο με τους ρυθμούς τής δεκαετίας τού '70. Οι συνθήκες έχουν αλλάξει άρδην. Σε πολλές περιοχές τής ζωής μας, τόσο στην οικονομία όσο και στην πολιτική, η παγκοσμιοποίηση έχει φέρει τα πάνω-κάτω,

επιβάλλοντας ριζική αναδιοργάνωση των θεσμών και τού πολιτικού συστήματος σε ευρύτερους πολιτικούς σχηματισμούς.

III. Η προοπτική

Αυτή είναι, νομίζω, η σημαντικότερη πρόκληση που αντιμετωπίζει προοπτικά η Ευρωπαϊκή Ένωση. Για να μπορέσει να ανταποκριθεί στον ρόλο που της επιφυλάσσει η ιστορία, ο πολιτισμός της και η προσφορά της στην ανθρωπότητα πρέπει να ανασυγκροτηθεί θεσμικά. Πρέπει να αναβαθμισθεί η οργάνωση και η λειτουργία της με όλα τα πρόσφορα μέσα.

Η πορεία, την οποία προσπάθησα σύντομα να σκιαγραφήσω, είναι μακροχρόνια. Σήμερα επιβάλλει τη θέσπιση τού Ευρωπαϊκού Συντάγματος, στη συνέχεια δε την, κατά φάσεις, αναμόρφωση και ωρίμασή του. Ανοικτή παραμένει πάντοτε στη διεργασία τής ευρωπαϊκής ενοποίησης, η αναζήτηση ενός σχήματος συνεκτικής και αποτελεσματικής εξουσίας.

Η διεργασία αυτή δεν είναι, όπως σημείωσα προηγουμένως, ευθύγραμμη. Εξελίσσεται σε φάσεις που δεν είναι εύκολο να προβλέψει κανείς εκ των προτέρων, αντιμετωπίζοντας και αστάθμητους παράγοντες. Παρ' όλα αυτά είναι, νομίζω, βέβαιο ότι η θέσπιση Ευρωπαϊκού Συντάγματος αποτελεί ιστορική αναγκαιότητα. Αποτελεί τη μεγάλη πρόκληση, στην οποία καλούνται να ανταποκριθούν οι ευρωπαϊκοί λαοί. Όσο γρηγορότερα ανταποκριθούν τόσο γρηγορότερα θα δημιουργηθούν οι όροι για την ευημερία, τη συνοχή και την ανάπτυξη των λαών μας και την εμπέδωση τής ειρήνης στην Ευρώπη.

Κώστας Μαυριάς

Ευχαριστώ πολύ τον συνάδελφο κ. Παπαδημητρίου για τις τόσο καταποτιστικές επισημάνσεις του. Πράγματι, το ερέθισμα για τη μετεξέλιξη τής Ευρωπαϊκής Ένωσης σε πολιτική ένωση είναι προφανώς το πλαίσιο εντός τού οποίου πρέπει να κινηθεί, δηλαδή η παγκοσμιοποίηση. Νομίζω ότι έχει απόλυτα δίκιο σ' αυτό.

Θα μου επιτρέψετε να αναφέρω, εν συντομία, ότι διαβάζοντας ένα πρόσφατο best-seller του Σάμουελ Χάντινγκτον, το γνωρίζουμε όλοι, για τη σύγκρουση των πολιτισμών, απεκόμισα την εντύπωση ότι, πέραν των άλλων, το βιβλίο αυτό είναι και μία πρόσκληση που απευθύνεται, διά τής γραφίδος τού συγγραφέα, από την πέραν τού Ατλαντικού υπερδύναμη προς την ένθεν τού Ατλαντικού Ευρώπη.

Αλλά, θα έλεγα, επίσης, ότι εάν έχει δίκιο ο κ. Χάντινγκτον να μας υπενθυμίζει την ενότητα πολιτισμού που μας συνδέει με την υπερδύναμη, τής οποίας τις ιδέες εκθέτει τόσο αναλυτικά στο βιβλίο του, θα έπρεπε να προσθέσει ότι η πρόσκληση αυτή πρέπει να γίνεται και με τον δέοντα σεβασμό από μέρους της και να μην εξωθούνται ορισμένοι αποδέκτες της σε περίπου συνωμοσιακές αντιδράσεις, όπως αυτή που παρακολουθήσαμε τις τελευταίες ημέρες. Και αυτή είναι η ευθύνη, η μεγάλη ιστορική ευθύνη, των κρατών τής Ευρωπαϊκής Ένωσης. Να δουν την παγκοσμιοποίηση πραγματικά ως ένα ερέθισμα προς επιβίωση.

Τον λόγο έχει τώρα η κ. Ψαρούδα-Μπενάκη, η οποία θα μας ομιλήσει για τον ρόλο των Εθνικών Κοινοβουλίων στη νέα Ευρώπη. Νομίζω ότι, όχι μόνο ως καθηγήτρια τού Πανεπιστημίου, αλλά και ως αντιπρόεδρος τής Βουλής θα είχε πολλά να μας πει.

Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη

Καθηγήτρια τού Πανεπιστημίου Αθηνών, βουλευτής,
Δ' Αντιπρόεδρος τής Βουλής των Ελλήνων

Ο ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων στη μελλοντική Ευρώπη

Συνεχίζοντας τις σκέψεις τού κ. Παπαδημητρίου, θα ήθελα να παρατηρήσω το εξής: Ότι παρά τα δυσάρεστα διχαστικά φαινόμενα, που όλους μας γεμίζουν με ανησυχία και παρατηρούνται στο πολιτικό επίπεδο στους κόλπους τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός είναι πάντως ότι συνεχίζεται απτόητη η διαδικασία σύνταξης ενός Σχεδίου Συντάγματος για την Ευρωπαϊκή Ένωση, πράγμα που υποδεικνύει ότι ολόκληρη η Ευρώπη ενδιαφέρεται για την επιβίωσή της και τη στήριξή της ως πολιτικής δύναμης. Φαίνεται ότι οδηγούμαστε προς τη μορφή ενός συνταγματικού κειμένου, που δανείζεται όσο γίνεται περισσότερα στοιχεία από αυτά που συγκροτούν το εθνικό κράτος και την πολιτεία, όπως την γνωρίζουμε σήμερα, στα σημερινά κράτη. Γι' αυτό και η συντακτική συνέλευση, η οποία ασχολείται με τη σύνταξη αυτού τού Σχεδίου Συντάγματος, συνεχίζει έντονα τις εργασίες της και μάλιστα, τελείως πρόσφατα, μόλις προ ημερών, κυκλοφόρησαν και τα πρώτα 16 άρθρα αυτού τού Συντάγματος, ενώ ακολουθεί και δεύτερη δόση. Πράγμα που σημαίνει ότι βρισκόμαστε προ ενός πρώτου κειμένου, το οποίο δίνει και την κατεύθυνση προς την οποία θα κινηθούμε.

Εγώ θα ασχοληθώ με ένα μερικότερο θέμα, ακριβώς και με τις ιδιότητες τις οποίες ανέφερε ο κύριος Συντονιστής, δηλαδή με το ποια προβλήματα θέτει η διαδικασία συνταγματοποίησης τής Ευρωπαϊκής Ένωσης και πώς απαντά στο ερώτημα, αν υπάρχει, αν θα υπάρξει και ποιος θα είναι ο ρόλος των εθνικών Κοινοβουλίων στη μελλοντική Ευρώπη. Συνδέεται άλλωστε αυτό το ερώτημα και με τη νύξη που έκανε ο κ. Βενιζέλος στην εισαγωγική του ομιλία, για την επιβίωση ή μη επιβίωση τού εθνικού κράτους.

Τα εθνικά Κοινοβούλια ασφαλώς θα συνεχίσουν να υπάρχουν, θα αναδεικνύονται με τον τρόπο που αναδεικνύονται· και το ερώτημα είναι αν τα εθνικά Κοινοβούλια, τα μόνα που αυτή τη στιγμή έχουν απόλυτη δημοκρατική νομιμοποίηση, θα είναι παράγοντες τής πολιτικής ζωής τής Ευρωπαϊκής Ένωσης ή θα καταδικαστούν τυχόν σε έναν περιθωριακό μαρασμό.

Είναι πασίγνωστες οι διαπιστώσεις για το δημοκρατικό έλλειμμα τής Ευρώπης, δηλαδή την έλλειψη δημοκρατικής νομιμοποίησης των οργάνων τής Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με εξαίρεση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα άλλα όργανα δεν έχουν δημοκρατική νομιμοποίηση. Αυτό είναι το ένα φαινόμενο. Και το δεύτερο αρνητικό φαινόμενο είναι η έλλειψη διαφάνειας στη νομοθετική διαδικασία και στη νομοθετική παραγωγή τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, με συνέπεια την απομάκρυνση τού Ευρωπαίου πολίτη από το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι στις Βρυξέλλες, ακριβώς διότι δεν υπάρχει ενημέρωση και πρόσβαση σε αυτό.

Αυτές οι διαπιστώσεις ανησύχησαν την Ευρώπη, ήδη από τη Συνθήκη τού Άμστερνταμ, και τότε για πρώτη φορά εστράφη η Ευρώπη προς τα εθνικά Κοινοβούλια και περιέλαβε ειδικό πρωτόκολλο στη Συνθήκη τού Άμστερνταμ, για να ενισχυθεί ο ρόλος των εθνικών Κοινοβουλίων και να επιδιωχθεί η ενσωμάτωσή τους στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Γι' αυτό και το ζητούμενο αυτή τη στιγμή, μέσα στο πλαίσιο τής συντακτικής συνέλευσης, είναι η αναζήτηση τού τρόπου, με τον οποίον θα ενσωματωθούν τα εθνικά Κοινοβούλια στις ευρωπαϊκές διαδικασίες, ώστε να εμπλουτισθεί και με τα εθνικά Κοινοβούλια η Ευρώπη και ιδιαίτερα να περιοριστεί όσο γίνεται το γνωστό δημοκρατικό έλλειμμα.

Με τον ρόλο των εθνικών Κοινοβουλίων στη μελλοντική Ευρωπαϊκή Ένωση ασχολούνται αυτή τη στιγμή τρία όργανα: Δύο όργανα στα πλαίσια τής συντακτικής συνέλευσης, δηλαδή δύο ειδικές ομάδες εργασίες ασχολούνται, η μία ad hoc με τον ρόλο των εθνικών Κοινοβουλίων, η άλλη με την αρχή τής επικουρικότητας –αμέσως θα αναφερθώ και θα δείξω γιατί συνδέονται τα εθνικά κοινοβούλια με την περίφημη αρχή τής επικουρικότητας. Επίσης, ασχολείται με τον ρόλο των εθνικών Κοινοβουλίων στη μελλοντική

Ευρώπη, η λεγόμενη COSAC – μη μου ζητήσετε να σας αναλύσω τι σημαίνει COSAC, θα πάρει κάποιο άλλο όνομα τώρα επί ελληνικής προεδρίας. Είναι η ένωση των επιτροπών ευρωπαϊκών υποθέσεων των εθνικών Κοινοβουλίων. Όλα τα εθνικά Κοινοβούλια της Ευρώπης, όπως και το δικό μας, έχουν μια ειδική επιτροπή, ανάμεσα στις άλλες επιτροπές που υπάρχουν, για τις ευρωπαϊκές υποθέσεις. Αυτές οι επιτροπές, και ιδίως τα προεδρεία τους, αποτελούν αυτή την ένωση, που ασχολείται με τον ρόλο των εθνικών Κοινοβουλίων.

Σε τρεις τομείς αυτή τη στιγμή φαίνεται ότι κατευθύνεται το ερώτημα πού μπορούν να συμμετάσχουν τα εθνικά Κοινοβούλια και πώς στη μελλοντική Ευρώπη.

Ας ασχοληθώ πρώτα με τον ρόλο τού ελέγχου της αρχής της επικουρικότητας, κάπου εδώ καλούνται τα εθνικά Κοινοβούλια να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο.

Κατ' αρχήν με δύο λόγια, τι είναι η αρχή της επικουρικότητας. Σ' αυτά τα πρώτα άρθρα που κυκλοφόρησαν, όσοι τα διαβάσουν θα δουν ότι οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατανέμονται σε τρεις τομείς. Είναι **αρμοδιότητες αποκλειστικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, όπου τα θέματα ρυθμίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και δεν αποφασίζουν τα εθνικά κράτη. Είναι επίσης μία μεγάλη περιοχή **συντρεχουσών αρμοδιοτήτων**, όπου είναι συναρμόδια και η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα εθνικά κράτη και είναι μία περιοχή **αρμοδιοτήτων που ανήκουν αποκλειστικά στα εθνικά κράτη** και όπου η Ένωση μόνο υποστηρικτικά μέτρα μπορεί να πάρει.

Το ερώτημα που γεννάται είναι, σ' αυτή τη μεγάλη κατηγορία που υπάρχουν συντρεχουσες αρμοδιότητες, αλλά και στην τρίτη, πώς αποφασίζεται, πότε επεμβαίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση και πότε ένα θέμα νομοθετικά ρυθμίζεται μόνο από τα εθνικά κράτη.

Για να καταλάβετε, λοιπόν, εδώ πώς λειτουργεί η αρχή της επικουρικότητας, αρκεί να σας διαβάσω, πώς ορίζεται πια στο Σχέδιο Συντάγματος η αρχή της επικουρικότητας στο άρθρο 8, παράγρ. 3, που λέει: «σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, στους τομείς οι οποίοι δεν υπάγονται στην αποκλειστική της αρμοδιότητα η Ένωση παρεμβαίνει μόνον εφόσον και στον βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης δεν μπορούν να

επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη-μέλη, μπορούν όμως λόγω της εμβέλειας ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης να επιτευχθούν κατά καλύτερο τρόπο στο επίπεδο της Ένωσης». Κάποιος πρέπει να κρίνει, λοιπόν, εάν μία δράση, η οποία εμπίπτει στους τομείς των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων, (εσωτερική αγορά, χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, γεωργία, αλιεία, μεταφορές κ.λπ.) κάποιος θα πρέπει να κρίνει, αν αυτή η δράση εξυπηρετείται καλύτερα από τα κράτη-μέλη ή πρέπει να μεταφερθεί και να ρυθμισθεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εδώ το σχέδιο απονέμει μία πολύ σοβαρή αρμοδιότητα στα εθνικά Κοινοβούλια, δηλαδή πέρα από τη διαβούλευση που θα γίνει μέσα στα όργανα της Ένωσης, που θα εκτιμήσουν την αρχή της επικουρικότητας, προτείνεται να δοθεί δικαίωμα να ελέγχουν την επικουρικότητα, δηλαδή αν η δράση θα ρυθμισθεί από το εθνικό κράτος ή από την Ένωση, τα εθνικά Κοινοβούλια, τόσο προληπτικά, πριν από την ψήφιση ενός νόμου, όσο και κατασταλτικά με προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Διεξάγεται έτσι ένας πολιτικός έλεγχος πρώτα από τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατόπιν η Επιτροπή υποχρεώνεται να κοινοποιεί **απ' ευθείας** στα εθνικά Κοινοβούλια, και όχι μέσω των κυβερνήσεων των κρατών-μελών, τις νομοθετικές προτάσεις της εγκαίρως και με αρκετές επεξηγήσεις, ώστε να εκτιμήσουν τα εθνικά Κοινοβούλια εάν τηρείται η αρχή της επικουρικότητας ή όχι. Εντός έξι εβδομάδων μπορούν τα Κοινοβούλια με αιτιολογημένη γνώμη να εκφράσουν την αντίρρησή τους ως προς την επικουρικότητα προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και προς το Συμβούλιο.

Αυτό είναι το καθεστώς της λεγόμενης «έγκαιρης προειδοποίησης», όπου το εθνικό Κοινοβούλιο αποκτά έτσι έναν ενεργό ρόλο μέσα στην ευρωπαϊκή διαδικασία. Μάλιστα, η ομάδα εργασίας είχε αποφασίσει ότι, εάν φέρουν αντιρρήσεις 1/3 των Κοινοβουλίων επί τού θέματος, η Επιτροπή αποσύρει τη νομοθετική της πρόταση και την επανεξετάζει. Βλέπω μία τελευταία εξέλιξη στην αρμόδια Επιτροπή, επειδή θεώρησαν ότι αυτό θα προκαλεί μεγάλο «μπλοκάρισμα» στη διαδικασία, να προτείνεται ότι όταν τα

2/3 των Κοινοβουλίων διαφωνούν, τότε να αποσύρεται η πρόταση και να επανεισάγεται. Εν πάση περιπτώσει η ομάδα εργασίας προτείνει εάν ένα Κοινοβούλιο έχει με αιτιολογημένη γνώμη αντιδράσει και η αντίδραση δεν έχει επιτυχία, μετά να μπορεί να προσφύγει κατ' ευθείαν το εθνικό Κοινοβούλιο στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Αυτή είναι μία πολύ τολμηρή διαδικασία για την οποία υπάρχουν σοβαρές αντιρρήσεις. Τα μέλη που εκπροσωπούν την Ελλάδα, ο κ. Αυγερινός από το ΠΑΣΟΚ είναι κατηγορηματικά αντίθετος, το ίδιο και η κ. Γιαννάκου από τη Ν.Δ., οι οποίοι πιστεύουν ότι: πρώτον είναι αδύνατος ο διαχωρισμός τής εκτίμησης τής επικουρικότητας από την ουσία που περιέχει το νομοθέτημα και επομένως τα εθνικά Κοινοβούλια θα εκτιμούν και την ουσία τής ρύθμισης και όχι μονάχα το θέμα τής επικουρικότητας, και κατά δεύτερο λόγο, θα υπάρξει μεγάλο «μπλοκάρισμα» και πολυπλοκότητα σε αυτά τα θέματα, θα γίνονται συνασπισμοί και πιθανόν ομαδοποιήσεις, που θα δημιουργούν πρόβλημα. Όλα αυτά δείχνουν πάντως τη μέριμνα για την ενσωμάτωση και την ενίσχυση των εθνικών Κοινοβουλίων μέσα στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Η δεύτερη ομάδα εργασίας ασχολείται με την ενίσχυση των εθνικών Κοινοβουλίων στο ελεγκτικό τους έργο, μέσα στις χώρες, στις οποίες ανήκουν. Έτσι προτείνει την **έγκαιρη απ' ευθείας ενημέρωση** των εθνικών Κοινοβουλίων επί όλων των σχεδίων και αποφάσεων που ετοιμάζονται στα πλαίσια τής Ευρωπαϊκής Ένωσης και προβλέπει τα εθνικά Κοινοβούλια, και ειδικά οι επιτροπές ευρωπαϊκών υποθέσεων, να ελέγχουν τις κυβερνήσεις τους πριν από τη συμμετοχή σε κρίσιμες αποφάσεις, για το τι θα υποστηρίξουν και τι θα ψηφίσουν σε αυτές τις συνόδους.

Αυτή η πρακτική εφαρμόζεται πολύ σωστά και στο δικό μας κοινοβούλιο και έτσι η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων καλεί τους υπουργούς και τους «ανακρίνει», κατά κάποιον τρόπο, για το τι θα αντιμετωπίσουν και τι θα υποστηρίξουν στα συμβούλια υπουργών και τους καλεί, επίσης, μετά, για να εξηγήσουν τι υποστήριξαν και πώς θα εφαρμοσθούν αυτά στην Ελλάδα.

Επίσης η ομάδα εργασίας προβλέπει να απαγορεύεται μέσα στις

6 εβδομάδες που μεσολαβούν, από την ενημέρωση του εθνικού Κοινοβουλίου μέχρις ότου πάρει θέση, να γίνεται οποιαδήποτε προκαταρκτική συμφωνία ή να συγκροτηθεί ομάδα εργασίας στην Ευρώπη ανάμεσα στο Συμβούλιο και στα άλλα όργανα έτσι, ώστε να μην υπάρχουν διαδικασίες που τρέχουν, τις οποίες δεν θα μπορεί να τις παρακολουθήσει το κάθε εθνικό Κοινοβούλιο.

Τέλος, απαιτείται το ετήσιο νομοθετικό πρόγραμμα της Επιτροπής να στέλλεται εγκαίρως στα εθνικά Κοινοβούλια.

Έτσι, βλέπουμε ότι η διαδικασία της «συνταγματοποίησης» εν σχέσει με τα εθνικά Κοινοβούλια, όχι μόνο οδηγεί σε μία ενεργοποίηση και συμμετοχή των εθνικών Κοινοβουλίων στις ευρωπαϊκές δράσεις, αλλά αποτελεί και ερέθισμα έντονο για την αναζωογόνηση τού ελεγκτικού ρόλου των Κοινοβουλίων στο εσωτερικό επίπεδο, σε σχέση βέβαια με τα ευρωπαϊκά θέματα. Έτσι όπως θα εξελιχθούν όμως τα πράγματα – και ελπίζουμε να εξελιχθούν – τα εσωτερικά θέματα θα είναι ταυτόχρονα και ευρωπαϊκά θέματα και το αντίθετο.

Συνεπώς, η εξέλιξη της «συνταγματοποίησης» είναι, κατά την εκτίμησή μας, ένας εξαιρετικά αναζωογονητικός παράγων για τα εθνικά Κοινοβούλια και για τον ελεγκτικό τους ρόλο.

Τώρα, υπάρχει και αυτό το τρίτο όργανο, το οποίο ονομάζεται μέχρι στιγμής COSAC, αλλά θα αλλάξει όνομα, και συνίσταται στο εξής: Τα εθνικά Κοινοβούλια είναι πολλά, θα γίνουν 25 τώρα, και ποιος θα συνδιαλέγεται για λογαριασμό αυτών με τα ευρωπαϊκά όργανα; Πρέπει να υπάρχει ένα συντονιστικό όργανο των εθνικών Κοινοβουλίων, το οποίο θα εκπροσωπεί τα συμφέροντα, θα λέγαμε, των εθνικών Κοινοβουλίων από τη μια μεριά προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και θα μεταφέρει προς τα εθνικά Κοινοβούλια προτάσεις και ιδέες, οι οποίες θα βοηθούν στο έργο τους.

Αυτό λοιπόν είναι η COSAC, η οποία και αυτή βρίσκεται υπό αναδιοργάνωση και ανασύνθεση, και ορισμένα κρίσιμα θέματα αυτής της συνταγματικής ένωσης των κοινοβουλίων, ας την πω έτσι, θα κριθούν και θα αποφασισθούν τώρα στην Ελληνική Προεδρία, αφού ετέθησαν στην τελευταία σύνοδο στην Κοπεγχάγη και έγινε μία επεξεργασία από ειδική ομάδα εργασίας. Η COSAC δεν θα

είναι πάντως ένα νέο θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα είναι συμβουλευτικό και γνωμοδοτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά πιστεύουμε ότι θα έχει τέτοια δύναμη και εξουσία, ώστε προτάσεις και γνώμες αυτής της ένωσης των εθνικών Κοινοβουλίων να μην είναι δυνατόν να παραμερίζονται εύκολα.

Πάντως, έγιναν δύο σημαντικά βήματα στην τελευταία σύνοδο στην Κοπεγχάγη, τον Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους, και προχώρησαν ακόμα πιο πολύ στην τελευταία σύνοδο επί ελληνικής προεδρίας, προ δύο εβδομάδων, που έγινε στις Βρυξέλλες. Συγκεκριμένα μία αλλαγή, για την οποία έγινε μεγάλος αγώνας για να επιτευχθεί, αφορά στον τρόπο λήψης των αποφάσεων. Οι εισηγήσεις – γιατί είπαμε δεν είναι αποφάσεις, είναι εισηγήσεις αυτές που κάνει η ένωση αυτή – δεν θα λαμβάνονται πλέον με ομοφωνία, όπως ήταν μέχρι στιγμής. Σε 25 εθνικά Κοινοβούλια είναι δύσκολο πια να έχεις αποφάσεις με ομοφωνία. Πέρασε, λοιπόν, με μεγάλες δυσκολίες η ρύθμιση ότι το κάθε Κοινοβούλιο εκπροσωπείται από δύο ψήφους (αυτό για να υπάρχει ισορροπία στα Κοινοβούλια που έχουν δύο νομοθετικά σώματα) και οι αποφάσεις-εισηγήσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία των 2/3, εφόσον βέβαια αυτή η πλειοψηφία αντιστοιχεί στο 50% των συμμετεχόντων. Αυτή είναι μία σημαντική διευκόλυνση για τη λήψη αποφάσεων. Έγινε βέβαια μεγάλος αγώνας των “μικρών” εναντίον των “μεγάλων”, διότι οι μεγάλοι δεν ηρκούντο στις δύο ψήφους ανά κράτος, αλλά ήθελαν να είναι οι ψήφοι, όπως είναι στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ανάλογες με τον πληθυσμό του κράτους. Όταν φάνηκε ότι αυτό δεν μπορούσε να περάσει, διότι και τα μικρά κράτη έχουν τώρα φωνή, και είχαμε ένα μικρό κράτος και την προεδρία, έγιναν οι γνωστές διαβουλεύσεις των διαδρόμων και τελικά οι χώρες που επέμεναν στο να υπάρχει πληθυσμιακό κριτήριο αρκέστηκαν στο να μη φέρουν βέτο αλλά να κάνουν αποχή. Η αποχή δεν επηρέασε την ομοφωνία και η ρύθμιση πέρασε.

Ένα δεύτερο σημείο, το οποίο πέρασε αλλά πρέπει να ολοκληρωθεί τώρα επί ελληνικής προεδρίας, είναι η δημιουργία μόνιμης Γραμματείας αυτής της ένωσης, που δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή. Κάθε φορά, το κάθε προεδρεύον κράτος κάνει και

τη γραμματειακή εξυπηρέτηση και τον συντονισμό και όλα. Θα υπάρξει, λοιπόν, μία μόνιμη Γραμματεία που θα συνεργάζεται με την εκάστοτε τρoίκα, ώστε να υπάρξει ουσιαστικά μία μόνιμη εκπροσώπηση.

Στο σημείο αυτό νομίζω ότι εγώ μπορώ να σταματήσω, τονίζοντας και πάλι ότι αντίθετα από ό,τι θα μπορούσε κανείς να περιμένει, ότι δηλ. η «συνταγματοποίηση» τής Ευρώπης, η πορεία προς μία ενιαία ευρωπαϊκή ένωση, προς ένα ενιαίο κράτος, θα σήμαινε απίσχναση και αποδυνάμωση των εθνικών κρατών και ειδικά των εθνικών Κοινοβουλίων, γίνεται παρόλα αυτά μία μεγάλη προσπάθεια, ώστε το δημοκρατικό έλλειμμα τής Ευρώπης να εξισορροπηθεί με τα κατ' εξοχήν σώματα με δημοκρατική νομιμοποίηση που είναι τα εθνικά Κοινοβούλια. Σας ευχαριστώ πολύ.

Κώστας Μαυριάς

Ευχαριστώ πολύ τη συνάδελφο στο Πανεπιστήμιο και Αντιπρόεδρο τής Βουλής των Ελλήνων κυρία Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη και για την όχι μόνο κατατοπιστική εισήγηση, αλλά και για το αισιόδοξο μήνυμα που μας έδωσε για τη δημοκρατική αρχή στο πλαίσιο τής μελλοντικής λειτουργίας τής Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα ήθελα τώρα να δώσω τον λόγο στον καθηγητή τού Πανεπιστημίου Αθηνών, συνάδελφο κ. Σπύρο Φλογαίτη, ο οποίος θα μας μιλήσει για το εξίσου εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα τής «Χάρτας των Δικαιωμάτων τού Ανθρώπου».

Σπύρος Φλογαΐτης

Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο χάρτης δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ευχαριστώ, Κύριε Πρόεδρε, κύριε Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρε τής Φιλεκπαιδευτικής Εταιρίας, κυρίες και κύριοι.

Είναι ιδιαίτερα δύσκολο να μιλήσει κανείς για τη Χάρτα των θεμελιωδών δικαιωμάτων τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρόντων δύο εκ των ανθρώπων που συνέταξαν αυτή τη Χάρτα· έτσι δεν είναι κύριε Παπαδημητρίου και κυρία Μπενάκη;

Θα προσεγγίσω το θέμα αναφερόμενος σε τέσσερα σημεία. Τις πηγές αυτής τής Χάρτας, τον τρόπο με τον οποίο παρήχθη, τη μορφή την οποία έλαβε και το περιεχόμενό της. Με τον τρόπο αυτό θα προσπαθήσω, μέσα σε δέκα λεπτά, ελπίζω, να σας δώσω μία εικόνα ολοκληρωμένη γι' αυτό το οποίο η Συνέλευση παρήγαγε και στο οποίο δύο από τους καλεσμένους αυτού τού τραπέζιού είχαν μία σημαντική συμβολή.

Πριν από όλα οι πηγές. Αν και οι Αγγλοσάξονες, κυρίως οι Άγγλοι, αρέσκονται να μειδιούν σε βάρος των Γάλλων, λέγοντας ότι οι Γάλλοι είναι εκείνοι που τους αρέσει με φαναρόνικο τρόπο να συγγράφουν Χάρτες θεμελιωδών δικαιωμάτων και να τις διακηρύσσουν εθνικώς και διεθνώς, η τραγική αλήθεια είναι ότι η ιδέα είναι αγγλική. Όλοι ξέρουμε ότι η πρώτη Χάρτα θεμελιωδών δικαιωμάτων που συνετάγη ποτέ είναι εκείνη που είναι γνωστή ως Magna Charta και υιοθετήθηκε στο Λονδίνο στις 12 Ιουνίου τού 1215. Και αν αφήσουμε την εποχή τής ύστερης φεουδαρχίας και έρθουμε σε σύγχρονες εποχές, η ιδέα ανήκει και πάλι στους Αγγλοσάξονες, διότι οι πρώτες διακηρύξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι εκείνες που έγιναν στις Ηνωμένες Πολιτείες, στα χρόνια ανάμεσα το 1776 και το 1789.

Έτσι, οι Γάλλοι απλώς ακολούθησαν τους Αγγλοσάξονες, όταν στις 26 Αυγούστου του 1789 υιοθέτησαν τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη. Από το 1789 έχουμε πολλές διακηρύξεις, οι οποίες έγιναν σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Θα αναφερθώ μόνο στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 10 Δεκεμβρίου 1948.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα κάνει συγκεκριμένη αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα και πρέπει να σημειώσουμε ότι κατά πρώτο λόγο, τα ίδια τα κείμενα των ευρωπαϊκών συνθηκών κάνουν συχνά αναφορά στο κράτος δικαίου και στα θεμελιώδη δικαιώματα. Θα αναφερθώ στην ευρωπαϊκή πράξη του 1986, όπως επίσης και στο σύμφωνο που καθίδρυσε την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όμως και οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, ήδη από την εποχή της απόφασης Internationale Handelsgesellschaft της 17 Δεκεμβρίου του 1970, έκαναν ειδική αναφορά στο θέμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Το ζήτημα της σχέσης της Ευρωπαϊκής Ενώσεως με την Ευρωπαϊκή Χάρτα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι γνωστό σε όλους στην αίθουσα αυτή. Όλα αυτά όμως ποτέ δεν ανέτρεψαν την ιδέα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να έχει μια δική της διακήρυξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων, μια διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η διακήρυξη είναι γεγονός και οφείλεται στην πολιτική πρωτοβουλία της γερμανικής προεδρίας του 1999, η οποία ολοκληρώθηκε επί της γαλλικής προεδρίας το 2000.

Ο τρόπος με τον οποίο παρήχθη το κείμενο αυτό είναι το δεύτερο σημείο, το οποίο σας είπα ότι θα μας απασχολήσει.

Πριν από όλα, ένα σώμα το οποίο παρήγαγε αυτή τη Χάρτα. Το σώμα αυτό στην αρχή είχε ονομαστεί στα αγγλικά “body” και μεταφράστηκε στα γαλλικά «enceinte». Όμως «enceinte» σημαίνει και έγκυος, και έτσι προκάλεσε μειδιάματα η αρχική ονομασία του οργάνου αυτού, το οποίο θα παρήγαγε και θα πρότεινε ένα κείμενο στα αρμόδια όργανα. Η ονομασία αυτή άλλαξε γρήγορα με πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και το όργανο αυτό

πήρε τον τίτλο που άρεσε πολύ στους Γάλλους “convention”, διότι η λέξη convention αναφέρεται σε εποχές γαλλικής κυριαρχίας στην ιδεολογία και στην πολιτική πράξη σε όλο τον κόσμο.

Ο τρόπος που συνετέθη αυτή η συνέλευση ήταν πρωτότυπος και αυτή η πρωτοτυπία ίσως τελικώς να ακολουθηθεί πολλές φορές στο μέλλον. Διότι θα αποτελείτο από εκπροσώπους των αρχηγών κρατών και των προέδρων των κυβερνήσεων των κρατών-μελών, εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσώπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, εκπροσώπους των εθνικών κοινοβουλίων.

Το *presidium* περιλάμβανε συγκεκριμένες και σημαντικότερες προσωπικότητες. Πρόεδρος ήταν ο Herzog, ο οποίος μάλιστα διεδραμάτισε έναν πολύ σημαντικό ρόλο σε σειρά θεμάτων, τα οποία απασχόλησαν τη Συνέλευση.

Θα πρέπει όμως να πούμε και νομίζω ότι θα μπορέσει να το σχολιάσει αυτό ιδιαίτερα ο κ. Παπαδημητρίου, ότι η συζήτηση ανέδειξε δύο μεγάλους αστέρες, οι οποίοι ήταν ο Guy Braibant και ο Lord Goldsmith. Δύο διαφορετικές πολιτικές καταγωγές, δύο διαφορετικές νομικές κουλτούρες, εκφορά δύο διαφορετικών λόγων. Ο Guy Braibant είναι γνωστός για τη μεγάλη παράδοση στη γαλλική αριστερά. Σύμβουλος της Επικρατείας και μία από τις πιο φωτισμένες νομικές σκέψεις της νομικής γαλλικής αριστεράς. Ο Lord Goldsmith εκπροσωπούσε περισσότερο την άλλη πλευρά. Η συμβολή του Herzog δεν ήταν λιγότερο σημαντική. Είμαι βέβαιος ότι οφείλουμε σ' αυτόν πολλά, εκ των οποίων θα αναφέρω μερικά.

Στον Herzog οφείλουμε μία σειρά παρεμβάσεων, οι οποίες υπήρξαν αποφασιστικές για το προϊόν που παρήχθη. Πρώτον, είναι αυτός ο οποίος εισήγαγε την άποψη οι αποφάσεις να λαμβάνονται χωρίς να γίνεται ψηφοφορία. Αν γινόταν ψηφοφορία ίσως δεν θα έβγαινε αποτέλεσμα, διότι ήταν περίπου μοιρασμένοι στη μέση, τα μέλη της συνέλευσης, και η δημιουργία διαδικασιών *consensus* ήταν πολύ σημαντική.

Βεβαίως, αυτό σήμαινε ότι έπρεπε το *presidium* κάθε φορά να εξάγει τα δικά του συμπεράσματα, ως προς το τι πραγματικά υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Συνέλευσης. Και από ό,τι έχει γραφεί

ήδη ήταν πολλές φορές μεγάλη η διαφορά μεταξύ των μελών του presidium στην αντίληψη του τι πράγματι είχε αποφασιστεί. Παρά ταύτα, το ότι δεν γίνονταν ψηφοφορίες, αλλά όλες οι διαφορές επανήρχοντο σε συζητήσεις στο πλαίσιο της Συνέλευσης, βοήθησε στη δημιουργία πραγματικών καταστάσεων συμβιβασμού.

Η μορφή αυτού του κειμένου. Υιοθέτησαν την άποψη ευθύς εξ αρχής, τα μέλη της συνέλευσης, ότι έπρεπε να παραχθεί ένα κείμενο που θα ήταν απλό, καθαρό και ευσύνοπτο. Δεν θα έπρεπε να ακολουθήσει την παραδοσιακή δομή, που έχουμε στα διάφορα εθνικά συντάγματα και όπου στην πρώτη παράγραφο είναι ο κανόνας, στη δε δεύτερη παράγραφο είναι οι περιορισμοί. Προτίμησαν μία γραφή περισσότερο σύγχρονη, όπου θα εξαγγέλλονταν με όσο το δυνατόν βραχύλογο τρόπο οι αρχές και τα δικαιώματα και μετά, αργότερα, στη γραφή του κειμένου έρχονται οι περιορισμοί.

Είχαν μία καταγωγή. Η καταγωγή ήταν εκείνη που έρχεται από τα εθνικά συντάγματα, αλλά ίσως και από τη φράση, η οποία τους έδινε τη νομιμοποίηση για να ενεργήσουν και άρχισαν να σκέφτονται αν θα έπρεπε να έχουν διάφορα καλάθια, δύο ή τρία: σε ένα καλάθι να είναι ενδεχομένως τα πολιτικά δικαιώματα, σε ένα άλλο καλάθι να είναι τα ατομικά δικαιώματα, σε ένα τρίτο καλάθι να είναι τα λεγόμενα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Αυτό τους απασχόλησε πολύ και βρήκαν τρόπους, οι οποίοι ήταν πράγματι καινούργιοι. Πριν από όλα έφτιαξαν ένα ενιαίο κείμενο, όπου όλων των ειδών τα δικαιώματα θα αναφέρονταν ενιαία σε μία κατάταξη, η οποία θα ακολουθούσε συγκεκριμένες αρχές. Και πάλι την ιδέα την οφείλουμε στον Herzog. Ο Herzog σε ένα κείμενό του, το οποίο όταν το έδωσε στην κυκλοφορία στις 28 Φεβρουαρίου 2000 πέρασε μάλλον απαρατήρητο, είχε πει ότι θα μπορούσαν να μοιράσουν το κείμενο της Χάρτας σε έξι κεφάλαια: Το πρώτο για τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, το δεύτερο για τις ελευθερίες, το τρίτο για τα δικαιώματα που έχουν σχέση με την ισότητα, το τέταρτο για τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, το πέμπτο για τα πολιτικά δικαιώματα και το έκτο για τα δικαιώματα που αφορούν στη δικαιοσύνη.

Τελικώς, πράγματι, υιοθέτησαν έξι κεφάλαια. Δεν ήταν

ακριβώς εκείνα τα οποία είχε πει ο Herzog, αλλά οφείλουμε στον Herzog το ότι αυτός έδωσε τη διέξοδο ενός προβλήματος. Το πρόβλημα ήταν σημαντικό και έχει να κάνει με τις ιδεολογίες, οι οποίες ήρθαν να συγκρουσθούν στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας. Διότι μαθαίνουμε όλοι στο πρώτο έτος της Νομικής Σχολής, στην Ελλάδα, στη Γερμανία και αλλού, ότι δικαιώματα είναι εκείνα τα οποία μπορεί να σου επιτρέπουν να επιβάλλεις στο κράτος τον σεβασμό τους, ενώ δικαιώματα δεν είναι τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία ενδεχομένως είναι απλές ευχές ή είναι απλές αρχές. Η Χάρτα πρωτοτύπησε και είναι ένα ευτυχές παράδειγμα μιας πρωτοτυπίας, όπου όλα τα δικαιώματα μπαίνουν μαζί και έτσι αποκτούν μία αξία καινούργια, τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, όπως και τα δικαιώματα που συνήθως αποκαλούμε «καινούργια» δικαιώματα.

Τα κεφάλαια, λοιπόν, της Χάρτας είναι τα εξής: το πρώτο κεφάλαιο έχει τον τίτλο «Αξιοπρέπεια». Όλα εκείνα τα ζητήματα των δικαιωμάτων, τα οποία έχουν σχέση με την αξιοπρέπεια, μπήκαν για πρώτη φορά κάτω από αυτό τον τίτλο. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά στις «Ελευθερίες». Το τρίτο στην «Ισότητα». Το τέταρτο, με πρωτοτυπία νομίζω διεθνή, έχει τον τίτλο «Αλληλεγγύη» -και πρέπει να σας πω, από ό,τι γνωρίζω, ότι δεν ήταν πολύ εύκολο να επιβληθεί ο τίτλος *αλληλεγγύη*, πάλι για λόγους ιδεολογικούς και πολιτικής φιλοσοφίας. Το επόμενο κεφάλαιο αναφέρεται στην «Ιδιότητα τού πολίτη», το έκτο κεφάλαιο στη «Δικαιοσύνη».

Ακολουθούν οι γενικές διατάξεις, οι οποίες ρυθμίζουν τα ζητήματα, τα οποία ανέφερα προηγουμένως, κυρίως όσον αφορά στους περιορισμούς κ.λπ.

Ένα επόμενο ζήτημα που πρέπει να αναφέρω, στο πλαίσιο αυτού τού κεφαλαίου, αφορά στις επεξηγήσεις. Είναι επίσης μια πρωτοτυπία. Το *presidium* ανέπτυξε, μετά την υιοθέτηση τού κάθε άρθρου, μία σειρά επεξηγήσεων. Τι ακριβώς εννοείτο με το συγκεκριμένο άρθρο. Επειδή το άρθρο είναι πάντοτε βραχύλογης εκφοράς, θεώρησαν ότι είναι χρήσιμο για τον ερμηνευτή να υπάρχουν επεξηγήσεις. Οι επεξηγήσεις αυτές δεν ετέθησαν ποτέ στη Συνέλευση προς ψήφιση και συνεπώς δεν έχουν κανονιστική

αξία. Όμως, δημοσιεύθηκαν μαζί με τη Χάρτα, οπότε έχουν μία μεγάλη ρυθμιστική αξία για τον ερμηνευτή του Δικαίου.

Το επόμενο ζήτημα, το οποίο θα ήθελα να θέσω στην κρίση σας με δύο λόγια, είναι ποιο είναι το περιεχόμενο της Χάρτας, σε ποιους πριν από όλα αφορά.

Δεν αφορά μόνο στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά αναλόγως με τα θέματα, αφορά ακόμη και στους περαστικούς, γιατί και οι περαστικοί στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν τα δικαιώματά τους.

Ποιους υποχρεώνει; Υποχρεώνει βέβαια τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Χάρτα έχει μία αυτονομία σε σχέση προς τα δικά μας συντάγματα, των κρατών-μελών, ενώ υιοθετήθηκε η αρχή ότι σε όλα τα ζητήματα θα υπερισχύει το κείμενο, που προστατεύει περισσότερο, κατά τη ρήτρα που βρίσκουμε πολλές φορές στο δημόσιο διεθνές, για το έθνος το περισσότερο ευνοούμενο, της πλέον ευνοϊκής προστασίας.

Σε ό,τι αφορά τη διάκριση, για να κλείσουμε με αυτό το θέμα, των δικαιωμάτων και των κοινωνικών δικαιωμάτων κ.λπ., έκαναν μία διάκριση ανάμεσα σε δικαιώματα και αρχές. Και τα δικαιώματα είναι εκείνα τα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να σέβεται, οι αρχές είναι εκείνες που η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν της.

Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο, στην πράξη υπάρχουν τα κλασικά δικαιώματα, υπάρχουν τα κοινωνικά δικαιώματα και υπάρχουν και τα νέα δικαιώματα· π.χ. για την προστασία του περιβάλλοντος, για μία καλή δημόσια διοίκηση. Υπάρχουν λοιπόν και νέα δικαιώματα. Και έτσι μ' αυτό τον τρόπο ολοκληρώνω την παρέμβασή μου λέγοντας ότι, στον κατάλογο αυτών των δικαιωμάτων δεν ήταν καθόλου εύκολο να καταλήξουν. Ετέθη σε πολύ μεγάλη αμφισβήτηση ακόμη και το αν υπάρχει δικαίωμα για απεργία.

Ήταν, λοιπόν, μία Συνέλευση σύνθεσης, ήταν μια Συνέλευση σκληρής εργασίας και ήταν μία Συνέλευση, η οποία έδειξε ότι, όταν σ' αυτά τα σώματα πηγαίνουν άνθρωποι που δεν είναι πολιτικοί, αλλά είναι επιστήμονες οι οποίοι συγχρόνως αντιλαμβάνονται

από πολιτική, μπορεί να παραχθεί ένα αποτέλεσμα για το οποίο η Ευρώπη να είναι υπερήφανη. Ευχαριστώ πολύ κύριε Πρόεδρε.

Κώστας Μαυριάς

Και εγώ ευχαριστώ πολύ τον καθηγητή τον κ. Φλογαΐτη για την τόσο ωραία εισήγησή του. Παραφράζοντας τον Paul Claudel, ο οποίος είχε πει ότι «ο τύπος είναι ουσία», θα έλεγα ότι ο κ. Φλογαΐτης μάς κατέδειξε σήμερα ότι το «κινούν αίτιο της διαδικασίας είναι ουσία». Τον λόγο έχει τώρα ο συνάδελφος καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών και τέως διευθυντής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Νίκος Σκανδάμης, ο οποίος θα μας μιλήσει για την «Οικονομική διακυβέρνηση».

Νίκος Σκανδάμης

Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, τέως Διευθυντής τής
Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η οικονομική διακυβέρνηση στην αναμόρφωση των θεσμών τής Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευχαριστώ κύριε Πρόεδρε. Κύριε Πρύτανη, κυρίες και κύριοι, δεν θα σας κουράσω αυτή την προχωρημένη ώρα με έναν τίτλο ο οποίος ακούγεται τεχνικός. Θα προσπαθήσω να σεβαστώ τον χρόνο που μου παρέχετε και στην περιήγηση αυτή θα μιλήσω για τον όρο και τη σημασία του, για τον κοινοτικό θεσμό που ενσαρκώνει την οικονομική διακυβέρνηση, γνωστή ως ONE, και σύντομα για τα προβλήματα που η διακυβέρνηση αυτή θέτει και τις ιδέες που έχουν ανακύψει σχετικά στη Συντακτική Συνέλευση.

1. Ας ξεκινήσουμε από τον όρο. Ο όρος έρχεται από μακριά και έχει σημασία. Τον συναντάμε για πρώτη φορά στους φυσιοκράτες τον 18^ο αιώνα, καθώς εκφράζει μία στροφή, μετά τη σκέψη του Μακιαβέλι, σύμφωνα με την οποία ο πλούτος προέρχεται από τον πληθυσμό. Ότι η διαχείριση του πληθυσμού είναι το κύριο έργο μιας κυβέρνησης και επομένως αυτό μετατοπίζει την οπτική τής εξουσίας. Πριν από αυτή την άποψη, το πολιτικό μέλημα ήταν πώς θα διατηρηθεί η εξουσία, ήταν η κυριαρχία, ήταν ο νόμος. Τώρα είναι η προβληματική τής οικονομίας και οτιδήποτε έχει σχέση με αυτήν. Τα μέσα πια, ως πρότυπα, είναι η στρατηγική, η τακτική, η πειθαρχία, η δημιουργία, δηλαδή, παραγωγικότητας για όλους και τον καθένα χωριστά. Αυτή η προσέγγιση, που ονομάστηκε στη θεωρία η «οπτική τής κυβερνητικότητας», είναι στην ουσία της οικονομική διακυβέρνηση. Μάλιστα, στα ελληνικά ο όρος

διακυβέρνηση δεν προδίδει αυτή τη μετάβαση, γιατί, στις ξενόγλωσσες εκφορές της, αποφεύγουν να χρησιμοποιούν το *gouvernement*, παρόλο ότι είναι ιστορικός όρος – *gouvernement économie* – και μιλάνε για *governance*, που είναι ένας τρόπος προσέγγισης τού ζητήματος τής διαχείρισης των πληθυσμών.

Και βέβαια, εφόσον στοιχείο κάθε διακυβέρνησης είναι η ασφάλεια, με τις διάφορες μορφές που γεννιέται στο φάσμα τής διαχείρισης τού πληθυσμού, πέρα από την ίδια τη δημογραφία, το κλίμα, τη δημόσια υγεία, το περιβάλλον, υπάρχει το ζήτημα τής αγοράς. Καίριο πλέον, επειδή στοιχεία τής αγοράς μετά τον 19^ο αιώνα, δεν είναι μόνον τα παραδοσιακά αγαθά, εμπορεύματα και υπηρεσίες, αλλά στοιχεία σημαντικά τής κοινωνίας, όπως η γη, η εργασία, το νόμισμα. Όλα είναι στοιχεία τής αγοράς, όλη η κοινωνία γίνεται αντικείμενο τής αγοράς. Άρα, η οικονομική διακυβέρνηση, ενώ ακούγεται τεχνική, συναρτά πράγματι όλες τις πτυχές μιας σύγχρονης διακυβέρνησης.

Ποιο είναι εννοιολογικά το καίριο σημείο μιας οικονομικής διακυβέρνησης; Είναι ακριβώς το ερώτημα πότε δικαιολογείται παρέμβαση στην αγορά, αφού η αγορά είναι πια η μέγιστη αυτοαναφορά και ουσιαστικά λειτουργεί από μόνη της, διαθέτει αυτορυθμιστικότητα. Η αγορά παράγει τον πλούτο και τον κατανέμει και το θέμα τού πότε η δημόσια εξουσία μπορεί να παρέμβει στην αγορά συνδέεται με το άλλο άκρως πολιτικό και κοινωνικό θέμα, πότε η παραδοσιακή πολιτική εξουσία μπορεί να προβεί σε αναδιανεμητικές κινήσεις και να αποφέρει, να παραγάγει ένα αποτέλεσμα δικαιοσύνης.

2. Αυτή είναι η ουσία τού θεσμού τής ONE. Η ONE δεν είναι θεσμός, με την έννοια που γνωρίζουμε όταν μιλάμε για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα όργανά της. Στην πραγματικότητα είναι ένα σύστημα κανόνων, ένα κεφάλαιο τής Συνθήκης τής Ρώμης, το οποίο έχει μίαν ιδιομορφία ως προς τη λειτουργία του, διαθέτει δε δύο σκέλη, τα οποία είναι

πολύ διαφορετικά μεταξύ τους αν και συνδέονται βαθιά κατ' ουσίαν.

Κανονικά θα έπρεπε να πούμε Ο.Ε. και Ν.Ε., Οικονομική Ένωση και Νομισματική Ένωση, επειδή η διαφορά μεταξύ τους είναι μεγάλη. Στη νομισματική ένωση συναντούμε την πιο ισχυρή στιγμή της Συνθήκης της Ρώμης, όπου τα κράτη-μέλη εκχωρούν το προνόμιο της κοπής νομίσματος με τη δημιουργία του ευρώ -μιλάμε πάντα για τη ζώνη ευρώ- και έχουμε την πιο σαφή μορφή εκχώρησης, επειδή δεν έχουμε εκχώρηση σημείων διακυβέρνησης, έχουμε ολόκληρο έναν τομέα, τον νομισματικό, να παραχωρείται. Απέναντι λοιπόν σ' αυτή την εικόνα, υπάρχει η οικονομική ένωση, στην οποία συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Τα κράτη-μέλη διατηρούν την αρμοδιότητα να καθορίζουν τα της οικονομικής διακυβερνήσεως, ακριβώς διότι διακυβεύονται ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, τα οποία είναι μέγιστα για το κράτος, καθώς συνιστούν κατά βάσιν ζητήματα αναδιανομής.

Πώς καταφέρνουμε να έχουμε ένα κοινό αποτέλεσμα, από τη στιγμή που η αρμοδιότητα δεν έχει περάσει στην Κοινότητα; Υπάρχει ένα σύστημα, που η κοινοτική ορολογία το ονομάζει «ανοικτό συντονισμό», αλλά στη θεωρία προτιμούμε να το αποκαλούμε «κανονιστικό συντονισμό». Με αυτόν, και παρόλο ότι η Κοινότητα συντονίζει «απλώς» την πολιτική των κρατών-μελών, επιβάλλεται ένα ολόκληρο πειθαρχικό σύστημα, το οποίο καταλήγει σε κυρώσεις και έχει στόχο, πάντα στη λογική της ασφάλειας, να εξασφαλίσει σταθερότητα: Σταθερότητα στις τιμές, σταθερότητα στα μακροοικονομικά μεγέθη, νομισματική σταθερότητα. Η έννοια της σταθερότητας είναι η γέφυρα μεταξύ νομισματικής ένωσης και οικονομικής ένωσης.

Είναι ενδιαφέρον να δει κανείς τη μετάβαση από τον συντονισμό, ο οποίος δεν θίγει, τυπικά τουλάχιστον, την εθνική κυριαρχία, με τους ισχυρούς πειθαρχικούς μηχανισμούς στους οποίους καταλήγει. Νομιμοποιείται μια τέτοια μετάβαση με μία πολύ απλή φράση της Συνθήκης,

που λέει ότι «τα κράτη-μέλη θεωρούν τις οικονομικές τους πολιτικές θέμα κοινού ενδιαφέροντος». Αυτό τι σημαίνει; Ότι δεν έχουμε μία σχέση μόνον των κρατών προς την Κοινότητα, αλλά έχουμε μία οριζόντια σχέση των κρατών μεταξύ τους, ότι ο ένας επιτηρεί τον άλλον. Υπάρχει ένα σύστημα εποπτείας, το οποίο εξηγείται από το γεγονός ότι τα κράτη αυτά έχουν κοινό νόμισμα. Πριν αποκτήσουν κοινό νόμισμα, όποιο κράτος ξόδευε περισσότερο από όσα παρήγαγε, είχε μία κύρωση, η οποία ήταν η κύρωση της υποτίμησης του νομίσματός του. Με το ενιαίο νόμισμα, όποιος ξοδεύει περισσότερο από τους άλλους, όποιος είναι σπάταλος, δανειίζεται, είναι δημοσιονομικά, θα λέγαμε, άτακτος. Βάζει, στην πραγματικότητα, το χέρι του στην τσέπη του άλλου. Αφού δεν λειτουργεί ο μηχανισμός της υποτίμησης, οι άλλοι αποκτούν δικαίωμα να τον επαναφέρουν στην τάξη. Λειτουργεί τότε ο μηχανισμός, ο οποίος εύγλωττα ονομάζεται στη Συνθήκη «πολυμερής εποπτεία»: Ο ένας επιτηρεί τον άλλον.

Η πολυμερής εποπτεία διαθέτει περισσότερες πτυχές: Πρώτα πρέπει να ορισθεί ποιο είναι το δέον, ποιοι είναι οι κανόνες της οικονομικής διακυβέρνησης, ώστε να μπορέσουμε μετά να πούμε πότε και πώς κανείς τους παραβαίνει. Εδώ λοιπόν έχουμε, για πρώτη φορά με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, έναν ορισμό του οικονομικού προτύπου που ακολουθεί η Κοινότητα θα έλεγε κανείς, έχουμε τη βάση ενός οικονομικού συντάγματος. Είναι το άρθρο 98, που ορίζει με γενικό τρόπο ότι οφείλουμε να διαθέτουμε ανοιχτή αγορά, ελεύθερη αγορά, ιδιαίτερα με την έννοια του ελεύθερου ανταγωνισμού και της αποτελεσματικής κατανομής των πόρων.

Ένας τέτοιος κανόνας είναι πολύ γενικός και επιδέχεται πολλές αναγνώσεις. Επομένως, όταν τα κοινοτικά όργανα εκδίδουν κανόνες με τον τίτλο “γενικοί προσανατολισμοί της οικονομικής πολιτικής” και ορίζουν κάθε χρόνο ποια κατεύθυνση θα έχει η οικονομική πολιτική κάθε κράτους-μέλους και της Κοινότητας στο σύνολό της, στην

πραγματικότητα ορίζεται ένα πλαίσιο, η έξοδος από το οποίο συνιστά πια μορφή παραβατικότητας.

Το σύστημα τής πολυμερούς εποπτείας ενισχύεται και από έναν άλλο θεσμό που έχει κι αυτός το στοιχείο, για το οποίο σας μίλησα στην αρχή, τής πειθαρχίας, καθώς μάλιστα ανοιχτά προσδιορίζεται ως *δημοσιονομική πειθαρχία*. Και εδώ χωρούν κυρώσεις σε περίπτωση που το κράτος υπερβαίνει συγκεκριμένα όρια δανεισμού, όπως αυτά προσδιορίζονται στο λεγόμενο *σύμφωνο σταθερότητας*, το οποίο έχει έναν άκρως τεχνικό χαρακτήρα.

Το οικονομικό πρότυπο, το οποίο περιέχει τις αρχές βάσει των οποίων θα κριθεί η παραβατικότητα ενός κράτους-μέλους, είναι, ήδη μετά το Μάαστριχτ, δύσκολο να αναγνωσθεί. Διότι η Συνθήκη τής Ρώμης έχασε την καθαρότητα που διέθετε όσον αφορά στην οικονομική της ιδεολογία. Όπως είναι γνωστό, η Συνθήκη τής Ρώμης είναι προϊόν των Γερμανών Χριστιανοδημοκρατών, μιας ολόκληρης σχολής σκέψης που είναι γνωστή ως ορντολιμπεραλισμός, ταξιφιλελευθερισμός θα λέγαμε στα ελληνικά, όπου η αρχή τού ανταγωνισμού είναι ο μόνος συνταγματικός κανόνας στην οικονομία, που αν εφαρμοσθεί σωστά, μπορεί όχι απλώς να παραγάγει οικονομικό αποτέλεσμα αλλά να είναι και δίκαιος.

Τροποποιώντας η Συνθήκη τού Μάαστριχτ την ιδρυτική Συνθήκη τής Ρώμης επιφέρει πράγματι μία μεγάλη αλλαγή. Στο άρθρο 2, όπου ορίζονται οι στόχοι τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, τίθεται μία σειρά στόχων που αφορούν στην απασχόληση, που αφορούν στο περιβάλλον, που αφορούν στην έρευνα και τη βιομηχανική πολιτική, στόχοι, θα λέγαμε, αναδιανεμητικού χαρακτήρα. Στόχοι, με άλλα λόγια, που επιτρέπουν παρέμβαση στην αγορά.

Πώς ιεραρχούνται οι στόχοι αυτοί μεταξύ τους και πώς συμβιβάζονται με την αρχική ιδέα ότι μόνον ο ανταγωνισμός είναι ο μέγιστος αγοραίος κανόνας, αυτό δεν λύθηκε. Δίνεται έτσι μια μεγάλη και ανεξέλεγκτη εξουσία στα κοινοτικά όργανα να δημιουργούν κανόνες, κατά την οικονομική

συγκυρία, μέσω παρέμβασης ή μη παρέμβασης στην οικονομία της αγοράς, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα ελέγχου συνταγματικού ή ακόμα μονομερούς αντίθετης δράσης των ίδιων των κρατών-μελών.

3. Σήμερα, η Συντακτική Συνέλευση κινείται προς τρεις κατευθύνσεις. Πρώτον, για να ενισχυθούν οι κυρωτικοί μηχανισμοί που διαθέτει ήδη το σύστημα της ΟΝΕ τόσο στην πολυμερή εποπτεία όσο και τη δημοσιονομική πειθαρχία. Το πρόβλημα έχει εντοπισθεί στον κυρωτικό ρόλο του Συμβουλίου. Αυτό ασκεί τη σχετική αρμοδιότητα μαζί με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, καθορίζοντας αρχικά τους κανόνες οικονομικής συμπεριφοράς που πρέπει να τηρούνται κάθε χρόνο, ταυτόχρονα όμως εποπτεύοντας την εφαρμογή αυτών των κανόνων. Είναι έτσι μια υπόθεση μεταξύ κρατών. Είναι πράγματι πολύ δύσκολο για ένα μέλος του Συμβουλίου να στραφεί κυρωτικά απέναντι στα λοιπά μέλη, επίσης κράτη τα οποία τελούν σε κατάσταση παραβατικότητας.

Σήμερα είναι γνωστό ότι η Γαλλία, η Γερμανία και άλλοι έχουν υπερβεί τα όρια της δημοσιονομικής πειθαρχίας, οι δανειακές υποχρεώσεις τους υπερβαίνουν ένα ποσοστό του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Προτείνεται έτσι στη Συνέλευση να αναλάβει ρόλο «εισαγγελικό» η Επιτροπή, η οποία πλέον θα προβαίνει σε συστάσεις στο Συμβούλιο, μακράν του εταιρικού πνεύματος του Συμβουλίου. Οι προτάσεις της θα έχουν τη νομική μεταχείριση των συνήθων προτάσεων της Επιτροπής, με την έννοια ότι για να τις ανατρέψει το Συμβούλιο απαιτείται ομοφωνία, με αποτέλεσμα οι πειθαρχικές αυτές κυρώσεις να αποκτήσουν το μέγιστο της αποτελεσματικότητάς τους.

Ένα άλλο στοιχείο προς την ίδια κατεύθυνση αφορά στις προειδοποιήσεις. Οι κυρώσεις προς τα κράτη-μέλη χωρούν πράγματι με μία διαβάθμιση, αρχικά ως προειδοποιήσεις που εξελίσσονται σταδιακά σε δραστικές κυρώσεις οικονομικού και χρηματικού χαρακτήρα. Προτείνεται έτσι να αποκλεισθεί το κράτος-μέλος που έκανε την παράβαση από τη συζήτηση και την ψηφοφορία, ώστε να αποφευχθεί άμυνα που θα επιδίωκε

να συνασπίσει μίαν αμυντική μειοψηφία, μία μειοψηφία αρνησικυρίας, ελέγχοντας τη στάση άλλων κρατών-μελών, με τελικό στόχο να διαφύγει το αποτέλεσμα τού πειθαρχικού μηχανισμού.

Άλλη πρόταση στη Συντακτική Συνέλευση κινείται στη λογική επιβίωσης τού συστήματος τής ONE μεταξύ κρατών, των οποίων περισσότερα δεν θα μπορούν να μετάσχουν σε αυτήν, καθώς λίγα πράγματι από τα προσχωρούντα τον επόμενο χρόνο θα είναι τα κράτη που θα μπορούν να εισέλθουν στο σύστημα τής ONE. Αρμόζει πράγματι να δημιουργηθεί ένας ιδιαίτερος μηχανισμός, ώστε η Ευρωζώνη να μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις χωρίς να μετέχουν τα κράτη που διανύουν προπαρασκευαστικές φάσεις. Άρα, μιλάμε για ένα Συμβούλιο ECOFIN ειδικά για τη ζώνη αυτή.

Το τελευταίο ζήτημα αφορά στην αντιπροσώπευση τού συστήματος τής ONE στο διεθνές περιβάλλον, στην προοπτική τής παρουσίας και τής προβολής τής Ένωσης υπό καθεστώς παγκοσμιοποίησης. Το ζητούμενο είναι μία αντιπροσώπευση, η οποία θα είναι ισχυρή στα διάφορα διεθνή χρηματοπιστωτικά *fora*, όπως είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στο οποίο η εκπροσώπηση αυτή τη στιγμή είναι πολύ ασθενική – η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συμμετέχει απλώς ως παρατηρητής – και βέβαια το G7, όπου η παρουσία τής Κοινότητας περιορίζεται σε ορισμένα θέματα.

Θα ήθελα να κλείσω λέγοντας ότι η δομή τής ευρωπαϊκής διακυβέρνησης τελεί σε έναν υφέρποντα ανταγωνισμό με την παραδοσιακή πολιτική δομή τής Κοινότητας. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ασκεί αρμοδιότητες που τέμνουν εκείνες τής Ευρωπαϊκής Επιτροπής, χωρίς να έχει αποσαφηνισθεί πώς ασκείται εν προκειμένω η εξουσία.

Διαβάζοντας νομικά και πολιτικά τις Συνθήκες, διαπιστώνεται πράγματι μία ένταση ανάμεσα στους εξειδικευμένους τεχνοκράτες που κάνουν πολιτική, όπως η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και, για τα ίδια θέματα, στους τεχνοκράτες ενός μεγαλύτερου φάσματος, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η

επίμονη προσπάθεια να χαρακτηρίζεται μέχρι σήμερα ως θεσμικό όργανο της Κοινότητας μόνον η Επιτροπή και όχι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, που θεωρείται ως ένα εξειδικευμένο σώμα, δεν ευσταθεί. Πράγματι δε, η νέα συνταγματική συνθήκη έρχεται να εντάξει στα επίσημα θεσμικά όργανα και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, οπότε πλέον ο πολιτικός ανταγωνισμός μεταξύ τους έρχεται στην επιφάνεια. Το ζήτημα είχε ήδη τεθεί στο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Γερμανίας, όταν, με την επικύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, επρόκειτο να δοθούν πολιτικές αρμοδιότητες στους τεχνοκράτες της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας. Πρόφεραν τότε την πολύ μεγάλη κουβέντα με την απόφασή τους οι δικαστές του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου: Προτιμούμε, στα θέματα αυτά, τη σφραγισμένη των τεχνοκρατών της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας από την πολιτική κρίση των μελών του εθνικού κοινοβουλίου με τη γενική τους παιδεία.

Κώστας Μαυριάς

Ευχαριστώ πολύ και τον συνάδελφο κ. Σκανδάμη για την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα εισήγησή του, με την οποία μας έδειξε πόσο δύσκολο θα είναι να συμπυκνωθούν σε κανόνες οι αναγκαιότητες της οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Και έρχομαι τώρα στον συνάδελφο, καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθυντή του ΕΚΕΜ κ. Παναγιώτη Ιωακειμίδα, ο οποίος και υπό την ιδιότητα του αναπληρωματικού μέλους στη Συντακτική αυτή Συνέλευση θα μας εκθέσει τα των πρόσφατων εξελίξεων.

Παναγιώτης Ιωακειμίδης
Καθηγητής τού Πανεπιστημίου Αθηνών

**Σημεία – Θέματα (10 + 5) στα οποία διαμορφώνεται συμφωνία
στη Συνέλευση για το Μέλλον τής Ευρώπης
(Το διαφαινόμενο τελικό πακέτο ρυθμίσεων)**

Από τις μέχρι σήμερα εργασίες τής Συνέλευσης προκύπτει κατ' αρχήν υποστήριξη, με ευρεία συναίνεση, πάνω τουλάχιστον σε δέκα (10) αλλαγές στη διάρθρωση και λειτουργία τής Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενόψει τής διεύρυνσης τής Ε.Ε. Σε άλλα τουλάχιστον πέντε (5) κεντρικά θέματα καταγράφεται υποστήριξη, αλλά ταυτόχρονα με σοβαρές επιφυλάξεις από ορισμένες πλευρές. Τα 10 + 5 σημεία φαίνεται ότι θα είναι τελικά αυτά πάνω στα οποία θα καταλήξουν οι εργασίες τής Συνέλευσης τον Ιούνιο. Έτσι, αρχίζει να διαφαίνεται η μορφολογία τής διευρυμένης Ένωσης (τα θέματα αυτά θα αποτελέσουν, με κάποιο τρόπο, αντικείμενο τού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο).

Εκτίμησή μου είναι ότι οι 10 + 5 αυτές αλλαγές -έστω εάν υιοθετηθούν στο σύνολο τους- **δεν** απαντούν στο κεντρικό θέμα τής αποτελεσματικής και δημοκρατικής διακυβέρνησης τής διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απαιτούνται τολμηρότερες λύσεις στην κατεύθυνση τής ομοσπονδιακής ενισχυμένης συνεργασίας. Τα 10 + 5 σημεία - θέματα είναι:

A. Θέματα ευρείας αποδοχής

1. Προϊκοδότηση τής Ένωσης με Συνταγματική Συνθήκη.

Έχει διαμορφωθεί ήδη ευρύτατη συναίνεση υπέρ τής επεξεργασίας Συνταγματικής Συνθήκης, η οποία θα

απορροφήσει όλες τις υπάρχουσες μέχρι σήμερα συνθήκες για τη διάρθρωση και λειτουργία της Ένωσης. Σχέδια Συντάγματος έχουν υποβληθεί από πολλές πλευρές (πολιτικές ομάδες, προσωπικότητες, κ.λπ.). Ο Πρόεδρος της Συνέλευσης Valéry Giscard d'Estaing παρουσίασε σχέδιο («σκελετό») Συνταγματικής Συνθήκης, που αποτελεί τη βάση των διαπραγματεύσεων στη Συνέλευση. Η πολιτική και συμβολική σημασία της προικοδότησης της Ένωσης με ένα συνταγματικό κείμενο είναι προφανής. Προσδίδει στην Ένωση τα συμβολικά τουλάχιστον χαρακτηριστικά κρατικής οντότητας. Η Συνταγματική Συνθήκη θα ενσωματώνει, ως νομικά δεσμευτικό κείμενο, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (μόνο η Βρετανία φαίνεται να διατηρεί επιφυλάξεις για την ενσωμάτωση του Χάρτη).

2. Εκλογή Προέδρου Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η πρόταση για την εκλογή του Προέδρου της Επιτροπής από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (και την «επιβεβαίωσή» του από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο) έχει αρχίσει να γίνεται ευρύτατα αποδεκτή και τελικώς θα αποτελέσει ρύθμιση της νέας συνταγματικής και θεσμικής δομής της Ένωσης. Η εκλογή (με κάποια αυξημένη πλειοψηφία από το ΕΚ θα ενισχύσει τη δημοκρατική και πολιτική νομιμοποίηση της Επιτροπής και επομένως τον ρόλο της στο πολιτικό σύστημα της Ένωσης.

3. Δημιουργία θέσης Υπουργού Εξωτερικών για την Ένωση.

Έχει διαμορφωθεί ήδη ευρύτατη συναίνεση υπέρ της ενίσχυσης του ρόλου της Ένωσης στο διεθνές σύστημα, μέσω της ενδυνάμωσης της κοινής εξωτερικής πολιτικής (ΚΕΠΠΑ) και κοινής άμυνας (ΚΕΠΑΑ). Για τον

λόγο αυτό, προτείνεται η δημιουργία θέσης Υπουργού Εξωτερικών τής Ένωσης με τη συγχώνευση των θέσεων του «Υπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ» και τού Επιτρόπου υπεύθυνου για τις Εξωτερικές Σχέσεις. Ο Υπουργός Εξωτερικών θα προεδρεύει, μεταξύ άλλων, τού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής και Σχέσεων τής Ένωσης και «θα εκφράζει» την Ε.Ε. στο διεθνές προσκήνιο.

4. Αλλαγή συστήματος Προεδρίας στο Συμβούλιο.

Η εξαμηνιαία «εκ περιτροπής» (rotating) Προεδρία στο Συμβούλιο τής Ένωσης θεωρείται ότι δεν θα μπορέσει να λειτουργήσει αποτελεσματικά στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση των εικοσιπέντε κρατών-μελών. Επομένως, υπάρχει ευρύτατη συμφωνία για την αλλαγή τού συστήματος. Υπάρχουν, όμως, σημαντικές αποκλίσεις ως προς το περιεχόμενο των αλλαγών. Θα πρέπει, βεβαίως, να γίνουν σεβαστές ορισμένες αρχές, όπως η ισότητα όλων των κρατών-μελών και η διατήρηση τής αρχής τής «εκ περιτροπής» αλλά με θητεία Προεδρίας μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας (1 χρόνος).

5. Δημιουργία «Συμβουλίου Νομοθετικών Υποθέσεων».

Διαμορφώνεται ευρύτατη συναίνεση υπέρ τής διάκρισης των «νομοθετικών» και «εκτελεστικών» εξουσιών / λειτουργιών τού Συμβουλίου τής Ένωσης. Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθεί ένα «Συμβούλιο Νομοθετικών Υποθέσεων» (Legislative Affairs Council) που θα συγκροτείται από μονίμους Υπουργούς Ευρωπαϊκών Υποθέσεων. Οι συνεδριάσεις του θα είναι ανοιχτές στο κοινό και θα μπορούν να συμμετάσχουν σε αυτό οι «καθ' ύλην αρμόδιοι Υπουργοί».

6. Κατάργηση δομής πυλώνων – ενιαία νομική προσωπικότητα.

Η διάρθρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε πυλώνες (pillars), που θέσπισε η Συνθήκη της Ε.Ε. (Συνθήκη Μάαστριχτ), κρίνεται σχεδόν καθολικά ως αναχρονιστική και συνεπώς θα καταργηθεί. Οι δύο πυλώνες (ΚΕΠΠΑ, συνεργασία σε αστυνομικά και ποινικά θέματα) θα συγχωνευθούν στον πρώτο πυλώνα (Ευρωπαϊκή Κοινότητα). Παράλληλα, η Ένωση θα αποκτήσει ενιαία νομική προσωπικότητα, εξέλιξη ιδιαίτερα σημαντική για τον ρόλο της στο διεθνές σύστημα.

7. Επέκταση ειδικής πλειοψηφίας.

Προτείνεται η γενίκευση της αρχής της ειδικής πλειοψηφίας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της Ε.Ε., περιλαμβανομένης και της κοινής εξωτερικής πολιτικής (ΚΕΠΠΑ) με ορισμένες εξαιρέσεις για θέματα ζωτικής σημασίας.

8. Ενίσχυση ρόλου Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Με την επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας θα επεκταθεί και η «διαδικασία της συναπόφασης» (co-decision) με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στη νομοθετική διαδικασία της Ένωσης. Θα ενισχυθούν, επίσης, οι εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη διαδικασία έγκρισης του Προϋπολογισμού της Ένωσης.

9. Ενίσχυση ρόλου εθνικών Κοινοβουλίων.

Υπάρχει ευρύτατη υποστήριξη για τον ρόλο των εθνικών Κοινοβουλίων στην «ενοποιητική διαδικασία», αλλά όχι με τη δημιουργία νέων θεσμών που θα συγκροτούνται από εκπροσώπους των εθνικών Κοινοβουλίων (όπως π.χ. το Congress), όπως έχουν προτείνει ορισμένες χώρες (Βρετανία, Γαλλία).

10. Ενίσχυση αρχής επικουρικότητας.

Με την απόρριψη τής αρχικής ιδέας για αυστηρή οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων τής Ένωσης, συμφωνείται η ενίσχυση τής αρχής τής επικουρικότητας (subsidiarity). Η αρχή αυτή επιβάλλει τη γνώμη των αποφάσεων στη διαδικασία άσκησης των εξουσιών τής Ε.Ε. «όσο το δυνατόν πλησιέστερα προς τον Ευρωπαϊό πολίτη». Υπάρχουν, όμως, ισχυρές επιφυλάξεις για τη θέσπιση μηχανισμού προληπτικού ελέγχου τής επικουρικότητας από τα εθνικά Κοινοβούλια.

B. Θέματα χαμηλότερης αποδοχής

Τα πέντε (5) σημεία-θέματα με αμφιλεγόμενη υποδοχή-υποστήριξη είναι:

1. Τοποθέτηση / εκλογή Προέδρου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Η πρόταση των μεγαλύτερων κρατών-μελών τής Ε.Ε. (που αποκρυσταλλώθηκε πρόσφατα στη σχετική Γάλλο-γερμανική πρωτοβουλία) για εκλογή μονίμου Προέδρου για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (με 5ετή θητεία) προκαλεί τις αντιδράσεις ορισμένων κρατών-μελών. Ωστόσο, η πρόταση αυτή μάλλον θα γίνει αποδεκτή, αφού διευκρινισθεί ότι ο εν λόγω Πρόεδρος (Chairman και όχι President στην αγγλική διατύπωση) θα έχει εντελώς περιορισμένες εξουσίες που δεν θα ανταγωνίζονται τις εξουσίες τού Προέδρου τής Επιτροπής.

2. Θεσμοποίηση Eurogroup – Οικονομική Διακυβέρνηση.

Η θεσμοποίηση τού Eurogroup (άτυπου Συμβουλίου των δώδεκα κρατών-μελών τής Ευρωζώνης – Ευρώ) κρίνεται αναγκαία στη διευρυμένη Ένωση ως οργάνου που θα

λαμβάνει τις αποφάσεις σχετικά με το ενιαίο νόμισμα / ευρώ. Το επιχείρημα είναι απλό· θα είναι αδύνατο στη διευρυμένη Ένωση των 25, όπου μόνο δώδεκα με δεκαπέντε χώρες θα συμμετέχουν στο ευρώ, οι σχετικές τυπικές αποφάσεις για την Ευρωζώνη να λαμβάνονται από το Συμβούλιο Οικονομικών Υποθέσεων (Ecofin) των εικοσιπέντε. Ορισμένες χώρες-μέλη αντιδρούν, όμως, στη θεσμοποίηση του Eurogroup (π.χ. Βρετανία) ενώ υποστηρίζεται ισχυρά από ορισμένες άλλες (Γαλλία, Γερμανία, κ.ά.).

3. Διεύρυνση κοινωνικών στόχων.

Η διεύρυνση των κοινωνικών στόχων τής Ένωσης (πλήρης απασχόληση, κ.λπ.) είναι ένα, επίσης, θέμα που προκαλεί έντονες αντιδράσεις από ορισμένες χώρες-μέλη. Γενικά, υπάρχει έντονη απροθυμία για την ενίσχυση τού «αναδιανεμητικού ρόλου τής Ένωσης».

4. Ενίσχυση κοινής άμυνας (ΚΕΠΑΑ).

Οι προτάσεις χωρών-μελών (Γαλλίας, Γερμανίας, Benelux, Ελλάδας, κ.ά.) και εκπροσώπων τής Συνέλευσης για ουσιαστική ενίσχυση τής ΚΕΠΑΑ (με θέσπιση ρήτρας αμοιβαίας συνδρομής, επέκταση ενισχυμένης συνεργασίας στην ΚΕΠΠΑ) βρίσκουν σημαντική υποστήριξη αλλά και τις επιφυλάξεις ορισμένων κρατών-μελών (π.χ. Βρετανίας).

5. Διαδικασία επικύρωσης Συνταγματικής Συνθήκης.

Ο τρόπος επικύρωσης τής νέας Συνθήκης και ιδιαίτερα εάν χώρα που δεν επικυρώνει θα πρέπει να αποχωρήσει ή όχι από την Ένωση αποτελεί ένα πολιτικά ευαίσθητο θέμα για επίλυση.

Εκτός από τα παραπάνω 10 + 5 σημεία υπάρχουν βεβαίως και άλλα για τελική διευθέτηση, όπως η απλοποίηση και ιεράρχηση των κανόνων και μέσω της Ένωσης, η μεταρρύθμιση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, η αναφορά ή όχι της χριστιανικής διάστασης της Ένωσης, κ.λπ.

Κώστας Μανριάς

Ευχαριστώ πολύ τον κ. Ιωακειμίδη και τον συγχαίρω, διότι ετήρησε ακριβώς στο λεπτό τα υπεσχημένα. Θα μπορούσα να συμμετάσχω στη συγκρατημένη αλλά γενική αισιοδοξία που διαμορφώνεται, εάν συνέβαιναν δύο τινά: Εάν ο κ. Μπλερ ερμήνευε το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα με διαφορετικό τρόπο, από τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύει τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., και εάν μπορούσαμε να είμαστε βέβαιοι ότι ο υπουργός Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα παραιτείται όταν θα εμφανίζονται οι “οκτώ”.

Υπ’ αυτές τις συνθήκες θα μπορούμε να είμαστε αισιόδοξοι. Σας ευχαριστώ πολύ και καλό σας βράδυ.

ΤΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΜΕ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΩΚΥΤΥΠΟΝ» ΜΕ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ TIMES. ΤΑ ΦΙΛΜ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΤΕΛΙΕ «ΩΚΥΤΥΠΟΝ». ΤΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ 2003 ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ «ΩΚΥΤΥΠΟΝ» ΣΕ 4000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΣΑΜΟΥΑ 100GR. ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΣΤΟΑΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

